

Lena Mia Merete Amundsen

Søskenplasseringer i barnevernet

**En kvalitativ studie om hvordan barnevernansatte vurderer
om søsken skal plasseres sammen i fosterhjem**

**Masteroppgave i sosialfag, studieretning barnevern
Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag**

Søskenplasseringer i barnevernet

En kvalitativ studie om hvordan barnevernansatte vurderer om søsken
skal plasseres sammen i fosterhjem

Av
Lena Mia Merete Amundsen

2016

Sammendrag

Det overordnede temaet for denne masteroppgaven er søskenplasseringer i barnevernet. Temaet er initiert av SOS Barnebyer som etterspør mer kunnskap, forskning og informasjon om temaet søsken i barnevernet. Oppgaven er altså et samarbeidsprosjekt med organisasjonen SOS Barnebyer. En egeninteresse for temaer knyttet til ulike sider ved omsorgsovertakelse og plassering er bakgrunnen for at jeg søkte om å samarbeide med SOS Barnebyer. Denne oppgavens mer spesifikke problemstilling handler om hvordan saksbehandlere i barnevernet vurderer om søsken skal plasseres i samme fosterhjem. Herunder har jeg sett på hvilke særskilte temaer det er som gjør seg gjeldende i disse vurderingene, hovedsakelig på hva saksbehandlerne vurderer som grunner for og i mot for å plassere søsken sammen og hvilken kunnskap de baserer sine vurderinger på.

Det empiriske materialet baserer seg på kvalitative dybdeintervjuer med seks saksbehandlere fra tre ulike barnevernkontorer i og rundt Oslo. Teoretiske perspektiver og tidligere forskning er med på å belyse begrunnelsene saksbehandlerne bruker når de snakker om disse vurderingene. Hovedfunnene fra studien viser at i de tilfellene hvor man velger å ikke plassere søsken sammen handler det om for det første forhold ved barnet og søsknene som at det er utfordrende samhandlings og relasjonsmønstre mellom søsknene eller at det enkelte barnet har så store og krevende omsorgsbehov at man vurderer det til barnet beste å bli plassert alene. Det andre forholdet går i større grad på hva man vurderer fosterhjemmene har kapasitet til men også hva fosterhjemmene selv ønsker og er villige til å ta i mot. Grunner for å plassere søsken sammen går i stor grad ut på at søsken er en trygghet for hverandre, det gir kontinuitet og livssammenheng, lettere å bevare kultur og religion og at søskenrelasjonen i seg selv har verdi. Studien tyder på at dette er komplekse og vanskelige vurderinger hvor saksbehandlerne med bakgrunn i fortiden og situasjonen her og nå, skal ta avgjørelser om fremtiden på vegne av barna.

Abstract

Siblingplacement in the norwegian child welfare services is the subject for this master thesis. The subject is initiated by SOS Children's Villages Norway as they request and wish for more knowledge, research and information about siblings in the norwegian Child welfare services. This thesis is a collaboration with the organization SOS Children's Villages in Norway. I applied to collaborate with them because of my personal interests for subjects connected to different aspects of children who are taken in to alternative care by the child welfare services. More specified, the research question for this thesis concerns how child welfare employees assess if siblings should be placed togheter when placed in foster care. I have researched what topics the employees manifests as important, mainly what the employees assess and evaluate as reasons to why and why not siblings should be placed together and what they base their knowledge upon.

The empirical material that this thesis is based upon, are qualitative in-depth interviews with six child welfare employees from three different child welfare offices in and around the Oslo area. Theoretical perspectives and former research have been important components to interpret and shed light upon the decisions and reasons the employees refer to when discussing these evaluations. The main findings from this study shows that in those cases where the siblings are not placed togheter, the reason for doing so is based on different circumstances around the child and the siblings, such as challenging interaction- and relationalpatterns between the siblings or that the childs individual needs are considered so demanding that it is in the childs best interest to be placed individually. The other main reason for not placing siblings together is based on what one evaluates that the fosterhome will have the capacity to deal with but also what children the fosterhomes themselves wish and are willing to accept. Reasons for placing siblings together are largely reasoned with the fact that siblings can be a comfort for one another, it brings continuity and a sense of coherence in their lives, it is easier to preserve and maintain religion and culture as well as the fact that the siblingrelation in itself has its own value. The study suggests that these are complex and difficult evaluations where the employees are supposed to make decicions concentering the childs future based on knowledge of the past and the situation here and now.

Oslo and Akershus University College of Applied Sciences, Faculty of Social Sciences
Oslo 2016

Forord

En omfattende og krevende prosess er nå ved veis ende. Arbeidet med masteroppgaven har med sikkerhet vært både utfordrende og lærerikt. Det har vært en intensiv periode med lange dager og netter, i perioder frustrasjon, noen tårer men også en glede og ydmykhet over å ha fått muligheten til å skrive en masteroppgave om et så spennende tema og i tillegg få oppleve å mestre den oppgaven det er å drive et masterprosjekt. Jeg klarte det, nå er jeg i mål!

Først og fremst vil jeg takke alle de seks barnevernkonsulentene som jeg hadde gleden av å intervju. Takk for at dere delte av deres tid, erfaringer og tanker, det er jo nettopp det som har vært grunnlaget for hele oppgaven og foruten det hadde ikke denne oppgaven blitt til. Tusen takk! Takk også til de som hjalp meg med å komme i kontakt med intervjupersonene.

Jeg ønsker også å rette en stor takk til min veileder Anne Jansen, som har gitt verdifulle bidrag til gjennomføringen av denne masteroppgaven. Vil takke spesielt for dine uvurderlige faglige innspill som har vært til stor inspirasjon og for dine spørsmål som har fordret til videre refleksjon rundt oppgavens tema. Etter hver veiledningstime har jeg gått ut av kontoret ditt med nye ideer, ny giv og inspirasjon til å fortsette.

En stor takk skal også rettes til SOS Barnebyer Norge og mine kontaktpersoner der; Liv Marie Melby, Sissel Aarak og Heidi Melby. Jeg anser meg selv som svært heldig som fikk muligheten til å samarbeide med SOS Barnebyer i dette masterprosjektet. Takk for at dere hadde troen på min ide for prosjektet og for all støtte og oppmuntring underveis. Jeg håper at oppgaven er til nytte også for dere.

Til slutt vil jeg takke familie og gode venner for alle oppmuntrende ord og all støtte, spesielt i den siste fasen når jeg trengte det som mest og ikke hadde tid og kapasitet til å gi noe særlig tilbake. En spesiell takk til mamma, for alt du har lært meg om livet og for at du tidlig lærte meg verdien av å hjelpe andre. Din egen akademiske bakgrunn og ditt hjerte for barn og unge har nok smittet over på meg. Takk for at vi i tillegg til beroligende telefonsamtaler om hverdagslige ting også kan reflektere og diskutere faglig.

Oslo, 12.mai 2016

Lena Mia Merete Amundsen

INNHOLDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	III
ABSTRACT	IV
FORORD	V
1 INNLEDNING	1
2 TEMA	1
3 PROBLEMSTILLING	2
4 OPPGAVENS OPPBYGNING	3
5 BEGREPSAVKLARING	3
6 FORMÅLET MED OPPGAVEN	4
7 SAMARBEID MED SOS-BARNEBYER NORGE	5
8 TEORETISK UTGANGSPUNKT	7
8.1 VITENSKAPSTEORETISKE BETRAKTNINGER	7
8.2 JURIDISKE OG OFFENTLIGE RETNINGSLINJER	8
8.2.1 Barnekonvensjonen	8
8.2.2 FNs komite for barns rettigheter	9
8.2.3 Handlingsplan for styrking av fosterhjemsarbeidet	9
8.2.4 Regjeringserklæring og stortingsmelding om fosterhjem	10
8.3 STATISTIKK	11
8.4 TILGJENGELIG FORSKNINGSKUNNSKAP OG LITTERATUR	12
8.5 STABILITET OG KONTINUITET	14
8.6 PARENTIFISERING	15
8.7. NARRATIV TEORI	15
9 METODOLOGISK TILNÆRMING	17
9.1 METODEVALG	17
9.2 DYBDEINTERVJU	17
9.3 UTVALGSKRITERIER	18
9.4 REKRUTERING AV INTERVJUPERSONER OG UTVALG	19
9.5 GODKJENNING AV STUDIEN	20
9.6 GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE	20
9.7 TRANSKRIBERING OG ANALYSERING AV INTERVJUENE	21
9.8 ANONYMITET OG SAMTYKKE	23
9.10 RELIABILITET, VALIDITET OG GENERALISERBARHET	23
9.11 ETISKE AVVEININGER	25
10 FUNN OG ANALYSE	27
10.1 TANKER OM SOS BARNEBYERS UNDERSØKELSE	27
10.2 SØSKENRELASJONENS BETYDNING	28
10.2.1 Søskenrelasjonens egenverdi	28
10.2.2 Søskenrelasjonen vs. foreldrerelasjonen	29
10.3 STØRRE SØSKENFLOKKER SPLITTES	30
10.4 GRUNNER FOR Å Plassere søsken sammen	30
10.4.1 Trygghet	30
10.4.2 Livshistorier og kontinuitet	31

10.4.3	<i>Å være fosterbarn i et fosterhjem</i>	31
10.4.4	<i>Lettere å bevare kultur og religion</i>	32
10.4.5	<i>Savn av søsken og bekymring for søsken</i>	33
10.5	GRUNNER FOR Å IKKE PLASSERE SØSKEN SAMMEN	33
10.5.1	<i>Problematiske samhandlings- og relasjonsmønstre som vanskeliggjør søskenplassering</i>	34
10.5.2	<i>Barnets vansker og individuelle behov</i>	38
10.5.3	<i>Alder og kjønn</i>	39
10.5.4	<i>Fosterhjemmene</i>	41
10.5.5	<i>Søskenrelasjonen kan bevares på andre måter enn å bo sammen</i>	46
10.6	BARNAS STEMME	48
10.7	HVA BASERER SAKSBEHANDLERNE SINE VURDERINGER PÅ?	49
10.7.1	<i>Holdninger</i>	50
10.8	HVA MÅ TIL?	51
11	OPPSUMMERENDE DRØFTING OG DISKUSJON AV HOVEDFUNNENE	53
11.1	FØRST EN OPPSUMMERING	53
11.2	OM BEGRUNNELSENE FOR Å HOLDE SØSKEN SAMLET I FOSTERHJEM	54
11.3	OM BEGRUNNELSENE FOR Å SPLITTE SØSKEN VED FOSTERHJEMSPLASSERING	56
11.4	OM HVA SAKSBEHANDLERNE BASERER SINE VURDERINGER PÅ	60
11.5	HVA MÅ TIL?	61
11.6	AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER	61
12	AVSLUTNING	63
	LITTERATURLISTE	64
	VEDLEGG	68
	VEDLEGG 1: INFORMASJONSSKRIV MED SAMTYKKESKJEMA	68
	VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE	71
	VEDLEGG 3: GODKJENNING FRA NSD	72

1 Innledning

”Det er svære avgjørelser man tar vettu, når man driver å splitter opp og holder på, og er det riktig?”

Denne oppgaven handler om søskenplasseringer i barnevernet og utsagnet over var et av de sitatene som gjorde inntrykk i forbindelse med intervjuene jeg gjennomførte i denne studien. Søsken er for mange en livslang og viktig relasjon. Den unike relasjonen mellom søsken har, også historisk sett, vært en kilde til trygghet men også konflikter, identifisering og individualisering og er et referansepunkt for å betrakte ens plass i familien men også verden for øvrig. I 2014 var det 11 198 barn og unge som bodde i fosterhjem i Norge. For mange av disse barna betyr ikke det bare at de skilles fra foreldrene sine men også at de skilles fra sine søsken. En undersøkelse gjort av SOS Barnebyer viste at ca seks av ti søsken splittes når de blir plassert i fosterhjem. Denne oppgaven tar sikte på å se på hvordan barnevernansatte vurderer om søsken nettopp skal flyttes i samme fosterhjem. Ønsket har vært å se nærmere på hvilke temaer det da er som gjør seg gjeldende, hvordan forstås søskenrelasjonen og hva baserer saksbehandlerne disse vurderingene på.

2 Tema

Temaet for mitt masterprosjekt er *søsken i barnevernet*. Bakgrunnen for valget av temaet var mastertorget som ble arrangert i regi av Høgskolen i Oslo og Akershus i midten av januar 2015. Ulike organisasjoner presenterte temaer og problemstillinger de ønsket å få belyst og som de mente det trengtes mer kunnskap om. Noen av organisasjonene hadde også allerede pågående prosjekter som kunne være aktuelle for masterstudenter å delta i. Under dette mastertorget presenterte organisasjonen SOS-barnebyer temaet *søsken i barnevernet*. Temaet vekket umiddelbart min interesse og jeg sendte inn en søknad til SOS-barnebyer, hvor jeg deretter ble valgt ut til å skrive masteroppgaven i samarbeid med dem. Temaer knyttet til de forskjellige sidene ved omsorgsovertakelse og plasseringer utenfor hjemmet har alltid vært et interessefelt. Spesielt da aspekter som det ikke nødvendigvis tradisjonelt sett har vært så mye fokus på. Jeg tror det var nettopp det som også gjorde dette temaet så interessant for meg.

3 Problemstilling

Etter mastertorget satt jeg igjen med mange tanker om hva jeg kunne forske på. Det ble nevnt under presentasjonen i mastertorget at det dessverre ikke foreligger mye forskning på dette området i Norge, men at tall fra deres egen uoffisielle undersøkelse viste at så mye som ca. seks av ti søsken splittes ved omsorgsovertakelse og plassering i fosterhjem. Det er et ganske høyt tall, i hvert fall med tanke på hvor sterkt det biologiske prinsipp har stått i det norske barnevernet de siste tiårene. Hvorfor er det slik? Handler det om fosterhjemmenes kapasitet? Eller handler det om barnevernets vurderinger av om det er til barnets beste å ikke bli plassert sammen med søsken? Finnes det i det hele tatt et system for å sjekke om søsken kan plasseres sammen? Hvilket syn har egentlig barnevernet på søsken når det kommer til familier hvor foreldrene ikke har klart å yte omsorg ovenfor sine barn? Og hvilke faktorer veier tyngst?

Dette var noen av tankene og spørsmålene jeg satt igjen med. Det ville vært umulig å svare på alle disse spørsmålene i løpet av en masteroppgave og det var for så vidt ikke intensjonen heller. Alle spørsmålene finner jeg interessante, men jeg ble nødt til å snevre inn og avgrense hva jeg ville forske på. Problemstillingen eller forskningsspørsmålet mitt ble derfor:

Hvordan vurderer ansatte i barnevernet om søsken skal plasseres sammen i saker hvor barna flyttes fra opprinneshjemmet etter bvl. §4-12 og skal plasseres i fosterhjem etter bvl. §4-22?

I tillegg til dette hoved forskningsspørsmålet har jeg underspørsmål som jeg også ønsker å undersøke, der er: *Hva begrunnes som årsaker for og i mot? Hvilke temaer er sentrale i begrunnelsen? Hva gir saksbehandlerne uttrykk for at de baserer sine vurderinger på?*

4 Oppgavens oppbygning

De 6 første kapitlene i denne oppgaven omhandler henholdsvis innledende informasjon som innledning, tema, formulering av problemstillingen, begrepsavklaring og hva formålet med oppgaven har vært. Kapittel 7 inneholder informasjon om hva samarbeidet med SOS Barnebyer har gått ut på.

Kapittel 8 i denne oppgaven omhandler det teoretiske utgangspunktet for oppgaven. Her har jeg i første omgang gjort rede for vitenskapsteoretiske betraktninger og forsøkt å se på i hvilken vitenskapsteoretisk posisjon jeg har ført denne oppgaven i retning av. Deretter ser jeg på juridiske og offentlige retningslinjer knyttet til søskenspørsmålet ved plassering av barn utenfor hjemmet. Jeg har også sett på hva som finnes av tilgjengelig forskningskunnskap og litteratur og gjort en sammenstilling av det materialet. Jeg har også sett på hva som finnes av statistikk og tall på området.

Kapittel 9 redegjør for den metodologiske tilnærmingen som er benyttet i denne oppgaven.

Den delen av oppgaven som er viet størst plass er kapittel 10 og 11 hvor jeg først presenterer hovedfunnene fra analysen. Deretter vil hovedfunnene sammenfattes og drøftes i lys av tidligere forskning og litteratur. Her vil også mine egne betraktninger om temaene være i fokus. Det siste kapittelet vil oppsummere og avslutte masteroppgaven.

5 Begrepsavklaring

I dette avsnittet vil jeg avklare og redegjøre for enkelte begreper jeg har anvendt i denne oppgaven.

For det første har jeg i denne oppgaven valgt å konsekvent kalle de personene jeg intervjuet for *intervjupersoner*. Det har vært et bevisst valg å ikke kalle de for informanter slik mange velger å gjøre. Intervjupersonene er mer enn bare informasjon som jeg skal ekstrahere og informasjonen som fremkommer i intervjuet er et resultat av et samspill mellom meg som intervjuer og intervjupersonen. Jeg vil med det unngå et reduksjonistisk syn på de personene jeg intervjuet.

Intervjupersonene i utvalget for denne oppgaven var alle ansatt som *saksbehandler* eller *barnevernkonsulent* i kommunale barneverntjenester i og rundt Oslo. Her er det litt forskjellig praksis fra kontor til kontor hva de velger å kalle seg; noen anvender tittelen *saksbehandler*, mens andre har i større grad gått over til bruken av *barnevernkonsulent*. Noen av de jeg intervjuet kalte også seg for fosterhjemsconsulent. Saksbehandler og barnevernkonsulent viser til samme stillingstype og jeg vil bruke begrepene om hverandre i denne oppgaven. Jeg vil også bruke begrepet barnevernansatt om saksbehandlerne.

I denne oppgaven viser *søskenplassering* til plasseringer hvor søsken har blitt plassert i samme fosterhjem. Dette er altså barn som barnevernet av en eller annen grunn har overtatt omsorgen for jf. bvl. § 4-12 og så plassert i fosterhjem etter bvl §4-22.

6 Formålet med oppgaven

Formålet med denne studien er å undersøke vurderingstemaer knyttet til omsorgsovertakelse med fosterhjem som det ønskede plasseringsalternativet og hvor det er søsken involvert. I tillegg var det et ønske å undersøke saksbehandleres forståelse av søskenrelasjonens betydning i disse sakene, men også å undersøke hva og i hvilken grad, saksbehandlerne baserer sine vurderinger på. Ønsket var å få en dypere innsikt gjennom barnevernansattes erfaringer med og tanker om slike saker.

Formålet med oppgaven har således ikke vært å komme frem til en konklusjon om hvorvidt søskenplasseringer er negativt eller positivt, men oppgaven vil nok bære preg av min egen normative antagelse om at søsken bør få vokse opp sammen med mindre det er grunner for å tro annet. Formålet har i større grad vært å undersøke erfaringene og tankene til de saksbehandlerne som daglig sitter med disse vurderingene og i hver enkelt og unike sak individuelt vurderer om *dette* barnet eller *disse* søsknene kan ha godt av å bo sammen i fosterhjem eller om det er bedre at de skilles. Jeg ønsket å undersøke hvilke temaer det da er som dukker opp i disse vurderingene og hva som kan være med på å påvirke disse viktige avgjørelsene og beslutningene som tas på vegne av barn i Norge og hva gir saksbehandlerne selv uttrykk for at de baserer sine vurderinger på.

7 Samarbeid med SOS-barnebyer Norge

Som nevnt innledningsvis ble jeg etter en søknadsprosess valgt ut til å skrive masteroppgaven i samarbeid med SOS-barnebyer Norge. Organisasjonen har tre hovedformål med sitt arbeid i Norge og det er å samle inn penger til SOS-barnebyers arbeid verden over, jobbe for barns rett til et trygt hjem og drive SOS-barnebyen i Bergen. Det er under delen som omhandler barns rettigheter dette prosjektet gjør seg gjeldende. SOS-barnebyer jobber med å påvirke myndighetene i Norge på to plan, det ene handler om å få norske myndigheter til å legge større vekt på å inkludere barns rettigheter i utenriks- og utviklingspolitikken, og det andre handler om å bedre tilbudet til barn i Norge som ikke kan bo sammen med sin biologiske familie. Det er nettopp i forbindelse med dette at SOS-barnebyer ønsker å legge fokus spesielt på at søsken skal få vokse opp i samme fosterfamilie. SOS-barnebyer begrunner det slik på sine nettsider:

I dag mister mange barn under barnevernets omsorg kontakten med søsknene sine. Det kan gi store negative konsekvenser. Stabile relasjoner skaper trygghet og er svært viktig for barns utvikling. For barn som ikke kan bo med sin biologiske familie, representerer søsken i mange tilfeller den eneste livslange relasjonen de har. Barn som er plassert sammen med søsken har færre emosjonelle og atferdsmessige problemer sammenlignet med søsken som blir splittet i forskjellige fosterhjem. Det er derfor av stor betydning at søsken kan få vokse opp i samme fosterhjem. SOS-barnebyer jobber for at «søsken sammen» skal prioriteres i norsk barnevernsarbeid.¹

SOS-barnebyer ønsket å få til et samarbeid med en masterstudent ettersom de ønsker å sette temaet søskenplasseringer på dagsordenen og de etterspør mer kunnskap, forskning og informasjon om temaet. SOS-barnebyer har tatt et tydelig standpunkt til temaet om søskenplasseringer slik det vises til i sitatet over. Jeg har kontinuerlig i arbeidet med masterprosjektet hatt kontakt med SOS-barnebyer og min kontaktperson der. Ettersom de har muligheten til å videre bruke og anvende den publiserte masteroppgaven og det som fremkommer i den som de selv ønsker har vi vært i dialog helt fra starten av spesielt med tanke på tema og avgrensning, noe de også har godkjent fra sin side. Det har likevel vært en enighet om at det er jeg som masterstudent som eier oppgaven. De har initiert prosjektet og har lagt føringer for temaet men ikke for andre deler av oppgaven og jeg har stått fritt til å utarbeide den slik jeg vil og i den retning jeg måtte ønske. De har tilbudt hjelp om det har vært ønskelig både når det gjelder forskningsdelen og under selve skriveprosessen. Opplevelsen av samarbeidet har vært god. For meg som masterstudent har det å samarbeide

¹ <https://www.sos-barnebyer.no/om-oss/sos-barnebyer-norge>

med en såpass innflytelsesrik organisasjon som ønsker å bruke oppgaven min videre vært en stor motivasjon og drivkraft, hvert fall med tanke på at det man har jobbet med i så lang tid kan ha en nytteverdi i etterkant.

8 Teoretisk utgangspunkt

8.1 Vitenskapsteoretiske betraktninger

I denne delen av oppgaven redegjøres for hvilke vitenskapsteoretiske posisjoner eller betraktninger man kan se denne oppgaven i lys av.

Studien er en analyse av hvordan barnevernansatte vurderer om søsken skal plasseres i samme fosterhjem. Jeg vil legge vekt på hvilke temaer intervjupersonene trekker frem og hva de selv legger vekt på i vurderingene. Det handler om hvilke faktorer som gjør seg gjeldende i intervjupersonenes fortellinger om søskenplasseringer. På sett og vis kan man si at jeg gjennom mine spørsmål har prøvd å undersøke sider ved den barnevernfaglige diskursen. Innen ethvert samfunnsområde finnes det egne normer for hvilke utsagn som anses som legitime og "akseptable". Det er Foucault som innfører begrepet diskurs (Schaaning 1996). For Foucault er diskursen det som er tenkbart og talbart til en gitt tid og i en gitt kontekst (ibid). Jeg har blant annet vært interessert i intervjupersonenes tanker og holdninger om søskenrelasjonens betydning og hvordan de snakker om søsken. Således kan man argumentere for at jeg undersøker hva den barnevernfaglige diskursen sier om temaet søsken. Foucault er ikke opptatt av ordenes eller utsagnenes mening, men det mønsteret som utsagnene følger. I denne sammenhengen hva som kan sies og hvordan det tales om søsken og søskenplasseringer. Diskursen legger betingelser for det vi kan si om et tema og hvordan vi kan tenke om det. Det ligger også i diskursens ontologiske premiss eller antagelse at det ikke er mulig å stille seg utenfor og se på verden med et nøytralt og objektivt blikk. Man kan alltså prøve å tenke seg til det og med et kritisk blikk betvile de gitte forutsetninger, betingelser og forestillinger. Virkeligheten er konstruert og kun tilgjengelig for oss gjennom våre kategoriseringer av den. Det betyr at innenfor denne tenkningen vil ikke forskeren kunne stille seg nøytral og objektiv til det man forsker på for man er selv del av en diskurs, for eksempel hva man er skolert innenfor. Det skal sies at selv om jeg har forsøkt å undersøke den barnevernfaglige diskursen har jeg ikke gjennomført en regelrett diskursanalyse. Jeg har forsøkt til en viss grad å analysere diskursene bak utsagnene, spesielt i forhold til den normative tanken om at søsken hører sammen. Jeg trekker frem diskursbegrepet for å synliggjøre de juridiske og barnevernfaglige strukturer en barnevernsarbeider i en norsk barnevernfaglig kontekst er en del av og hvilken søskendiskurs som råder.

Kort vil jeg også si noe om fenomenologien. Man kan også til dels argumentere for å gjenkjenne fenomenologiens bidrag til denne oppgaven. Ettersom det er de barnevernansattes opplevelser, tanker, erfaringer og refleksjoner som er empirien i denne studien kan man trekke inn fenomenologien ettersom den tar utgangspunkt i slike subjektive opplevelser. Man er ute etter det unike menneskets opplevelse og erfaringer (Rendtorff 2014). Som forsker ønsker man ved en fenomenologisk tilnærming å studere verden slik mennesket opplever det fra dets perspektiv. Således kan man argumentere for at jeg i denne oppgaven har forsøkt å studere den verden, ved de erfaringene de barnevernansatte opplever fra sitt perspektiv. Jeg har forsøkt å få et innblikk i deres forståelseshorisont.

8.2 Juridiske og offentlige retningslinjer

Under dette punktet gjennomgår jeg det som finnes av juridiske og offentlige retningslinjer knyttet til søsken som skal flytte i fosterhjem. Det er flere punkter å ta opp, noen fra nyere tid og noen retningslinjer som går litt lenger tilbake i tid.

8.2.1 Barnekonvensjonen

FNs konvensjon om barns rettigheter av 20.november 1989 (barnekonvensjonen) er inkorporert i norsk lov og dermed gjort til norsk rett (Lindboe 2012, 241). Barnekonvensjonen ble satt i kraft 2.september 1990 og ratifisert 8.januar 1991 gjennom et stortingsvedtak som førte til at Norge forpliktet seg til å iverksette den overfor sine borgere. 1.oktober 2003 ble barnekonvensjonen inkorporert i norsk rett og ble da lagt til listen over menneskerettighetskonvensjoner som etter menneskerettsloven av 21.mai 1999 skal gjelde som norsk lov. På grunn av at konvensjonene gjennom inkorporeringen er blitt gitt større vekt, følger det med en forpliktelse til å tilpasse lovgivning og praksis til konvensjonene (Collin-Hansen 2007, 28). Dette betyr blant annet også at konvensjonen skal ha forrang dersom det oppstår motstrid mellom konvensjonen og annen norsk lovgivning.

Barnekonvensjonens artikler tar ikke uttrykkelig opp temaet søsken i forbindelse med alternativ omsorg, men stadfester familien som ”den grunnleggende enhet i samfunnet og den naturlige ramme for alle sine medlemmers og særlig barns vekst og trivsel”. Familie defineres utover bare foreldre. I tillegg viser Den europeiske menneskerettskonvensjonen av 21.mai 1999 artikkel 8 til at enhver har rett til respekt for blant annet sitt familieliv. Det betyr også at barn har rett til respekt for sitt familieliv, som i mange tilfeller vil innebære søsken.

8.2.2 FNs komite for barns rettigheter

I 2004 etterlyste FNs komite for barns rettigheter nye retningslinjer tilpasset barn under omsorg, plassert utenfor sin familie. SOS-barnebyer internasjonalt ledet et samarbeid med flere internasjonale humanitære organisasjoner og FN-land, og resultatet ble et forslag til nye retningslinjer². ”Guidelines for the alternative care of children” ble lagt frem og ønsket velkommen av FNs Generalforsamling 20. November 2009, samme dag som Barnekonvensjonen fylte 20 år. Retningslinjene er et tillegg til dagens Barnekonvensjon og skal sikre at FNs medlemsland følger visse kvalitetsstandarder i arbeidet med verdens mest sårbare barn- de barna som ikke kan bo med familien sin (ibid). Artikkel 17 i retningslinjene viser direkte til dette med søsken for barn i alternativ omsorg:

Søsken med eksisterende bånd skal i prinsippet ikke separeres ved plassering i alternativ omsorg med mindre det er en klar risiko for skade eller andre begrunnelser til beste for barnet. I alle tilfeller bør det arbeides for at søsken skal kunne beholde kontakten med hverandre, med mindre dette strider imot deres egne ønsker eller ikke er til barnets beste.³ (Guidelines for the alternative care of children 2009, artikkel 17).

FNs komite for barnets rettigheter (The committee on the Rights of the child) skriver rapporter hvert femte år med en gjennomgang av hvordan medlemslandene oppfyller barns rettigheter. Siste gjennomgang av hvordan Norge oppfyller barns rettigheter var i 2010. I rapporten fra FNs barnekomite, artikkel 35, anbefaler de Norge å ta disse retningslinjene i betraktning⁴.

8.2.3 Handlingsplan for styrking av fosterhjemsarbeidet

I 1997 utga barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet et rundskriv med tittelen *Handlingsplan for styrking av fosterhjemsarbeidet*. I rundskrivet presenteres en rekke mål for styrking av fosterhjemsarbeidet. I mål 4 står det skrevet: ”Som hovedprinsipp skal søsken plasseres i samme fosterhjem. Rent unntaksvis og når spesielle forhold tilsier det, kan søsken plasseres i forskjellige fosterhjem”.

² <http://dev689.pgs-soft.com/innsikt/familiebasert-omsorg/fns-retningslinjer-for-alternativ-omsorg-for-barn>, (01.03.16)

³ Egen oversettelse

⁴ <https://www.regjeringen.no/contentassets/070c9c0cc01e42fcba35be64ee06b535/bk4-eksaminasjonen---avsluttende-merknader-8-4-10.pdf> (06.03.16)

8.2.4 Regjeringserklæring og stortingsmelding om fosterhjem

Regjeringserklæringen for regjeringen Solberg (Sundvolden-plattformen 2013) har en rekke formuleringer som gir beskrivelse av mål og retning for barnevernets arbeid⁵. I denne regjeringserklæringen fra 2013 sier regjeringen at de vil prioritere tiltak som sikrer at barn under barnevernets omsorg i større grad får vokse opp sammen med sine søsken (Sundvolden-plattformen 2013). Dette og en rekke andre punkter som direkte og indirekte berører temaet fosterhjem er på mange måter grunnlaget for stortingsmelding nr. 17 som ble utgitt i 2016 av barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, nærmere bestemt 04. mars 2016. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ga ut en stortingsmelding om fosterhjemsomsorgen i Norge, den første i sitt slag. Et sentralt mål med meldingen er å legge grunnlaget for en videreutvikling og kvalitetsheving av fosterhjemsomsorgen i landet vårt⁶. Rekruttering, veiledning, oppfølging, rammebetingelser til fosterforeldre, og andre aktuelle sider ved fosterhjemsomsorgen er temaer som drøftes i den nye stortingsmeldingen. Knyttet til temaet søsken i fosterhjem vises det til punkt 8.2.4 *Rekruttering av hjem til søsken* i stortingsmeldingen. ”Det er ønskelig at søsken bor i samme fosterhjem, når det anses til det beste for barna” (Meld.St. nr. 17 2015-2016). Videre viser stortingsmeldingen til barnets beskyttelse gjennom barnekonvensjonen. Barn har samme rett til beskyttelse av sitt familieliv som sine foreldre, og har en særlig beskyttelse gjennom FNs barnekonvensjon. Barns rett til beskyttelse av sitt familieliv innebærer ikke bare kontakt med foreldrene. Familielivsbegrepet dekker både hel- og halvsøsken, inkludert søskenrelasjoner skapt ved adopsjon. Stesøken og fostersøsken kan også omfattes, men da etter en konkret vurdering hvor spørsmålet om personlig kontakt står sentralt (Meld.St. 17 2015-2016, 51).

Det er med andre ord sterke føringer for at søsken som skal flytte i fosterhjem, skal flytte sammen, og at søsken bare unntaksvis skal skilles. Men det er tankevekkende at det verken i barnevernloven eller i forskriften om fosterhjem er nevnt noe om søsken i forbindelse med fosterhjem. På et punkt nevner barnevernloven noe om søsken og det er i bvl. § 4-16 hvor det står at ”Barneverntjenesten skal der hensynet til barnet ikke taler i mot det, legge til rette for samvær med søsken”. Dette i forbindelse med oppfølgingen etter en omsorgsovertakelse.

⁵ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id743014/> (09.03.16)

⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-17-20152016/id2478130/> (05.03.16)

8.3 Statistikk

Statistisk sentralbyrås (ssb) tall fra 2014 viser at totalt 53 100 barn og unge fikk tiltak fra barnevernet i løpet av året. Av barn og unge med tiltak på slutten av året var 40 prosent, eller 14 800 plassert utenfor hjemmet, enten som hjelpe- eller omsorgstiltak. Fosterhjem er det klart viktigste plasseringstiltaket, noe også tallene viser. Mer enn 7 av 10 plasserte barn bodde i fosterhjem i 2014, nærmere bestemt var det 11 198 barn og unge som bodde i fosterhjem ved utgangen av 2014⁷.

Det finnes dessverre ikke offisielle tall eller lett tilgjengelig data som sier noe om fosterhjemsplasserte barn for det første har søsken og om disse flytter i samme fosterhjem. Dette området er heller ikke viet forskning i stor grad i Norge. En stor del av grunnen er at man innenfor barnevernet i Norge har hatt lite systematisk dokumentasjon om kontakt mellom søsken blir opprettholdt eller brutt og man har ikke hatt rutiner for å registrere eller rapportere om dette (Winsvold mfl. 2012, 3). SOS-barnebyer gjennomførte imidlertid en uoffisiell undersøkelse i 2013, basert på en kartlegging av 3191 barn i fosterhjem, som viste at ca. 6 av 10 søsken bodde i forskjellige fosterhjem⁸. Kartleggingen ble gjort ved å innhente data fra 70 kommuner rundt om i Norge, inkludert 8 bydeler i Oslo.

Vi vet også noe om den generelle barnebefolkningen i Norge. Oppvekstrapporten utgitt av barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) i 2013 er et godt bidrag til å systematisere og samle sentrale tall og indikatorer for oppvekst i Norge. I 2013 var det vel 1,52 millioner barn og unge i aldersgruppen 0-23 år i Norge. Dette utgjorde 30 prosent av hele befolkningen. 1,1 millioner barn var under 18 år og av disse vet vi at fire av fem barn bor sammen med søsken (Bufdir 2013, 24). Blant de som bor med søsken bor 84 prosent bare med helsøsken, mens 9 prosent bor bare med halvsøsken (ibid). Tall og forskning viser at barn i kontakt med og under omsorg av barnevernet kommer fra familier som er større enn gjennomsnittet og hvor mødrene til plasserte barn og unge får og tar vare på flere barn enn mødre uten plasserte barn (NOU 2012:5, 38). Med andre ord er barn under barnevernet i større grad fra familier hvor de har flere søsken.

⁷ <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng> (05.03.16)

⁸ <http://www.sos-barnebyer.no/bedrift/min-side-bergen/fokus-pa-sosken>

8.4 Tilgjengelig forskningskunnskap og litteratur

Det har vært en utfordring ved denne oppgaven å finne relevant og tilgjengelig forskningskunnskap og generell litteratur om emnet. Det har de siste tiårene pågått forskning for å kartlegge søskenforhold, og ikke minst hvordan man skal forholde seg når søsken skal flytte i fosterhjem, men det finnes lite fra Norge og man ser seg nødt til å basere mye av empirien på internasjonal forskning. Forskningen som finnes har i vesentlig grad først og fremst prøvd å søke svar på om søsken bør holdes sammen eller om det er til det beste at de skilles. Forskningen om søsken i fosterhjem gir per i dag ikke tydelige føringer (Bunkholdt og Kvaran 2015, 298). Mange studier anbefaler at søsken skal flytte sammen etter omsorgsovertakelse, mens andre studier peker på vanskeligheter ved dette (ibid).

Winsvold, Valset, Clausen og Kristofersen ga i 2012 ut en rapport bestilt av SOS-barnebyer med tittelen *Stabile eller ustabile søskenplasseringer i barnevernet*. Formålet var en sammenstilling av den kunnskapen som finnes om flyttinger innenfor barnevernets omsorg og i hvilken grad søsken blir plassert i samme hjem, hovedsakelig i Norge (Winsvold mfl. 2012, 2). Deres undersøkelse avdekket at det finnes lite forskning og kunnskap generelt om utilsiktede flyttinger, søsken og søskenplasseringer i det norske barnevernet. Det finnes ingen norske studier *spesifikt* om bare søsken i barnevernet men det finnes derimot relativt mange norske studier om fosterhjems- og institusjonsplasseringer som kan si noe om temaet (ibid). I tillegg har vi jo den internasjonale tilgjengelige forskningen.

Studier som har undersøkt hvordan det går med tidligere plasserte barn, har vist at for mange har kontakten med søsken vært viktigere for enn kontakt med foreldrene (Gustavsson og MachEachron 2010, Sitert fra Winsvold mfl. 2012,2). Grunner som nevnes for at søsken er viktig er blant annet trening i lek, interaksjon, konfliktløsning og forhandlinger, mulighet for en livslang relasjon, sammenhengende historie rundt identitet, kontinuitet og at en stabil relasjon kan være beskyttende og støttene, noe som kan være ekstra betydningsfullt når man ellers lever med mange ustabile faktorer i livet (ibid). Det finnes også argumenter for at noen barn som er krevende og har behov for mye individuell oppmerksomhet, bør plasseres alene.

Karla Washington utarbeidet i 2007 en forskningsoversikt som er henvist til også i norsk litteratur på søskenplasseringer. Studiene som inngikk i hennes materiale viser at det er store fordeler ved å plassere søsken sammen. Søskenrelasjoner er i stor grad er identifisert som vesentlig for fosterbarns trivsel spesielt i forhold til det følelsesmessige aspektet. Fordelene

går ut på bedre forhold mellom søsknene, færre følelsesmessige problemer og utageringsproblemer hos barn i førskolealder og bedre utvikling, særlig for jenter (Washington 2007). En annen studie fra 2009 viser også at søsken som bor sammen har bedre selvfølelse og viser mindre aggresjon og depresjon (Hegar og Rosenthal 2009). Samtidig viser deres studie en noe mer ekstrovert atferd, som blir vurdert som negativt av andre voksne i omgivelsene.

I 2010 startet et fireårig forskningsprogram om norsk fosterhjemsomsorg: Fosterhjem for barns behov. Programmet ble initiert av Bufdir og hadde som overordnet målsetting å fornye kunnskapen om fosterhjemsarbeidet i Norge, med sikte på å utvikle en differensiert fosterhjemtjeneste tilpasset behovene til barn og unge som fosterhjemplaseres (Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter 2013). Resultatet av forskningsprogrammet ble en rapport utgitt av NOVA i 2013. I forbindelse med dette forskningsprosjektet ble det i 2010 skrevet en kunnskapsstatus (Backe-Hansen, Egelund og Havik 2010), om barn og unge i fosterhjem, som tjente som et viktig utgangspunkt for selve forskningsprosjektet. Jeg vil trekke frem enkelte funn fra begge rapportene som har relevans for temaet søskenplasseringer og vurderingene rundt de avgjørelsene.

Kunnskapsstatusen fra 2010 gjennomgår på et punkt forskning om kontakten mellom plasserte barn og unge og deres biologiske foreldre, søsken, slekt og nettverk. Blant annet stadfester forfatterne at det anses som generelt viktig at barn i fosterhjem opprettholder kontakten med den biologiske familien mens de er plassert, fordi dette bidrar til å sikre en opplevelse av kontinuitet og sammenheng i livene deres (Backe-Hansen, Egelund og Havik 2010). Videre viser forfatterne til undersøkelser som dokumenterer at mange er bekymret for og usikre på sin tilhørighet til foreldre og søsken, og bruker til dels mye krefter på å tenke på hvordan foreldre og søsken har det (ibid, 41). Det er en tendens til at det er vanskelig å holde kontakten ved like for de plasserte barna. Kunnskapsstatusen viser også til forskningsgjennomganger hvor de sammenfatter at tilknytningen til søsken og besteforeldre er størst utover tilknytningen til foreldre. De barna som ikke er plassert med søsknene sine ønsker i stor grad mer samvær og det argumenteres for at søskenrelasjonene er viktige og kanskje de eneste livslange relasjonene barna får (ibid). Kunnskapsstatusen konkluderer på dette emnet at det fortsatt er kunnskapshull, man vet ikke nok om betydningen av kontakt med foreldre, søsken, besteforeldre, annen slekt og nettverk mens barn og unge er plassert utenfor

hjemmet verken på kort eller lang sikt, selv om mange barn opplever tap av denne kontakten når de plasseres (ibid, 44).

Søsken er ikke i vesentlig grad et tema i NOVA rapporten utgitt i 2013, men blir i enkelte sammenhenger brakt frem. Av betydning for søskenspørsmålet er det enkelte funn som gjør seg gjeldende. Rapporten har blant annet hatt til hensikt å se på hvem fosterforeldrene er. I den forbindelse kommer det frem at hver tredje fosterforeldre, altså 30%, hadde ikke overveid å ta i mot et søskenpar og halvparten (48%) hadde ikke overveid å ta i mot en søskengruppe på tre (Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter 2013, 123). De som hadde overveid å ta i mot søsken, var overveiende positivt innstilt på å ta i mot et søskenpar. Deres innstilthet på å ta i mot en søskengruppe på tre hadde derimot vært overveiende negativ- blant den halvparten som i det hele tatt hadde overveid det (ibid, 124). Videre har studien undersøkt hva henholdsvis saksbehandlere og fosterforeldre mener er viktigst når barn er langtidsplassert i fosterhjem. I den forbindelse mente fosterforeldre oftere enn barnevernansatte at det er viktig at barnet får opprettholde følelsesmessig nærhet til foreldre og at søsken får være sammen (ibid, 166).

8.5 Stabilitet og kontinuitet

For at et barn skal utvikle seg sunt og normalt er det visse behov det trenger å få dekt av sine omsorgspersoner. Barnet møter livet med mange kapasiteter og det er store oppgaver som ligger foran. Omsorgen handler om to systemer: barnets utviklingssystem og de voksnes omsorgssystem (Bunkholdt og Sandbæk 2008). Et barn i utvikling og vekst er fullstendig prisgitt tilgjengeligheten og funksjonen til det voksne omsorgssystemet. I utviklingspsykologien er det stort sett enighet om at barn må få dekket en del generelle behov gjennom sin oppvekst: fysisk omsorg og beskyttelse, kjærlighet og aspekt, respekt for egenart og forutsetninger, oppdragelse og sosialisering, finne mening i og organisere erfaringer, tilknytning, stabilitet og kontinuitet (Bunkholdt og Sandbæk 2008, 49). Med kontinuitet menes å ha en sammenhengende livshistorie (Bunkholdt og Sandbæk 2008, 254). Stabilitet i omsorgen viser til at de mennesker barn og unge har rundt seg, gir omsorg i alle dens avskygninger på måter som gjør de voksne forutsigbare og til å stole på. I bvl. §4-1 annet punktum, skal det legges vekt på stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen som en del av vurderingen av hva som er til barnets beste. Stabilitet dreier seg om en stabil og forutsigbar omsorgssituasjon som varer over tid. Det er viktig for barns identitetsutvikling og

for oppbygging av andre psykologiske strukturer (ibid). Ofte blir det et spørsmål om man skal bryte kontinuiteten eller stabiliteten i omsorgssaker. Bunkholdt (2010) ser på problemstillingen slik: ”Hva er mest til skade: å bryte kontinuitetsbånd for å øke barnets muligheter for stabil omsorg, eller å la barnet leve i ustabile omsorgsforhold for å slippe å bryte kontinuiteten?” (ibid, 18). Det finnes ingen fasit som kan si oss klart hva som er til det enkelte barnets beste.

8.6 Parentifisering

Jeg vil her definere et fagbegrep som gjør seg gjeldende litt senere i oppgaven. Det er *parentifisering*. Kvello (2010) definerer *parentifisering* ved at det ”innebærer at den voksne trekker barnet inn i en voksenverden det ikke er kognitivt, emosjonelt eller sosialt modent for, eller barnet gis mer belastninger enn det som kulturelt er ansett som passende eller forsvarlig ut fra alder og modenhet” (Kvello 2010, 204). I mange tilfeller handler det altså om barn som overtar foreldreoppgaver. Vi har lett for å oppfatte parentifisering som noe entydig negativt (Bunkholdt og Kvaran 2015). Her viser forfatterne Bunkholdt og Kvaran til at flere familieforskere operer med to typer parentifisering: *adaptiv* og *destruktiv* parentifisering (ibid). Adaptiv parentifisering betyr at barnet i tillegg til å få store omsorgsoppgaver også får støtte og oppmuntring for arbeidet, at barnet har mulighet til å mestre oppgavene eller at omsorgsoppgavene er midlertidige som ved uventede kriser eller lignende i familien (Haugland 2006). Barn som opplever adaptiv parentifisering kan få viktige tilskudd til sin opplevelse av kompetanse og mestring som igjen kan gi selvtillit og utvikle selvstendighet på en positiv måte (Bunkholdt og Kvaran 2015). En interessant observasjon er at parentifiserte barn kan bruke sine omsorgserfaringer og sin opplevelse av mestring til å bygge resiliens (ibid, 139). Ved destruktiv parentifisering brytes kulturelt definerte regler i forhold til roller, rettigheter og forpliktelser (Haugland 2006). Destruktiv parentifisering kan føre med seg en rekke problemer for barn.

8.7. Narrativ teori

Jeg vil også kort redegjøre for hva narrativ teori og tenkning går ut på.

Innen narrativ psykologi er det en sentral forståelse for at vi skaper oss selv gjennom å fortelle historier om oss selv (Bruner 1991, sitert fra Jansen 2007, 43). Narrativer referer til en spesiell type diskurs- til historieformen (Gulbrandsen 2006, 260). Et narrativ defineres her som en

språklig organisering av en historie som bidrar til å forme våre forståelser og bidrar til å skape felles mening (ibid). Vi ordner ikke våre erfaringer gjennom livet i kategorier med et logisk forhold til hverandre. Fra vi er ganske små, til og med før vi lærer språk, knytter vi mening til erfaringene våre i et tett samspill med dem som omgir oss og gir oss kulturelle redskaper for å utvikle historiene våre (Reichelt 2006). Vi bruker de erfaringene vi har, de hendelsene i livet, det vi har opplevd, setter dem sammen og fortolker dem. Men å skape seg selv gjennom historier er altså ikke en ensom eller privat affære (Jansen 2007, 46). Historier står ikke alene, de skal forholde seg til tidligere fortalte historier og andre historier og inngår således i et nettverk (ibid). Å lage narrativer og fortelle historier om seg selv handler om å skape mening i tilværelsen.

9 Metodologisk tilnærming

Som Kvale og Brinkmann (2009) skriver kan metode forstås i vid forstand. ”Den opprinnelige greske betydningen av ordet er *veien til målet*.” (Kvale og Brinkmann 2009, 99). Metode må velges ut fra hvordan man vurderer å best mulig få belyst eller fremskaffet mer kunnskap om det emnet man vil utforske.

9.1 Metodevalg

Valg av fremgangsmåte og design for undersøkelser må skreddersys når det gjelder tema og intervjupersoner. Det skilles mellom to forskningsstrategier. En kvantitativ undersøkelse gir mulighet for å oppnå kontakt med mange respondenter og stor geografisk spredning (Ringdal 2007, 92), mens en kvalitativ undersøkelse får opplevelser og erfaringer godt frem (Kvale og Brinkmann 2009, 137). En kvalitativ undersøkelse kan gjennomføres på mange ulike måter som gjennom observasjon, feltstudie, intervju av individer og grupper (Widerberg 2005, 16). Jeg kom frem til at å benytte meg av kvalitativt forskningsintervju ville samsvare best med det jeg ønsket å forske på. Intervjuet er en aktiv kunnskapsproduksjonsprosess. Det er intervjueren og den intervjuede som produserer kunnskap sammen. Intervjukunnskap produseres i en samtalerelasjon; den er kontekstuell, språklig, narrativ og pragmatisk (Kvale og Brinkmann 2009). Ved å bruke denne metoden forsøker man å forstå verden sett fra intervjupersonenes side (Kvale og Brinkmann 2009). Målet med prosjektet var å undersøke og få kunnskap hovedsakelig om vurderingstemaer knyttet til de sakene i barnevernet som omhandler plassering av søsken i fosterhjem. I tillegg ønsket jeg å undersøke saksbehandlers forståelse av søskenrelasjonen og dens betydning. For å oppnå kunnskap om dette temaet ønsket jeg å snakke med de saksbehandlerne som jobber med slike saker og som hadde førstehåndserfaringer med fosterhjems plassering av søsken. Av den grunn virket det som mest fornuftig å velge intervju som metode.

9.2 Dybdeintervju

Det finnes mange ulike intervjuformer og jeg vurderte hvilken intervjuform som ville være mest nyttig for å skaffe den informasjon som var ønskelig. Valget falt på å gjennomføre de kvalitative forskningsintervjuene som individuelle dybdeintervju. Dybdeintervjuet er en god måte å ta et dypdykk ned i informasjonen og kunnskapen. Det var ønskelig at intervjuene skulle være såkalt semi-strukturerte. Denne formen for intervju søker å innhente beskrivelser av intervjupersonenes livsverden, og særlig fortolkninger av meningen med fenomenene som

blir beskrevet (Kvale og Brinkmann 2009, 47). At intervjuet er semi-strukturert betyr at det både inneholder elementer av en mer åpen samtale samtidig som man på forhånd har forberedt eller i det minste tenkt over hvilke temaer eller spørsmål man ønsker å gå inn på. Det utføres altså i overensstemmelse med en intervjuguide som sirkler inn bestemte temaer, og som kan inneholde forslag til spørsmål (ibid). På den måten kan intervjupersonen få snakke fritt om det aktuelle tema, uten at forhåndsdefinerte spørsmål etter skjema skal bli avgjørende for hva som kommer frem av informasjon. I et semistrukturert intervju er temaene som skal berøres valgt på forhånd, men rekkefølgen bestemmes underveis. Det kvalitative intervjuet blir noen ganger kalt ustrukturert eller ustandardisert. Siden det finnes få forhåndsstrukturerte eller standardiserte prosedyrer for hvordan disse intervjuene skal utføres, må mange metodologiske beslutninger fattes på stedet, mens intervjuet pågår. Det var viktig å utforme åpne spørsmål hvor man som intervjuer og forsker viser en genuin interesse og nysgjerrighet for hvordan saksbehandleren tenker og opplever. Det krever en tilstedeværelse og oppfølging på stedet av informantens svar, med henblikk på intervjuundersøkelsens forskningsspørsmål. På forhånd utarbeidet jeg en intervjuguide, med enkelte temaer og spørsmål som var ment for å rette samtalen i riktig retning og for på en måte å sikre at jeg fikk refleksjoner rundt det jeg ønsket å få informasjon om. Hensikten var likevel at spørsmålene og temaene skulle være utgangspunkt for en videre samtale og diskusjon og refleksjon om temaet.

9.3 Utvalgskriterier

Jeg valgte å begrense til kun å intervju saksbehandlere selv om det i realiteten er flere enn bare barneverntjenesten som er med på å bestemme om søsken skal plasseres sammen, her kan nevnes Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) som fosterhjemstjenestene er underlagt, fosterhjemmene og selve barna. Jeg valgte å fokusere på de som jobber med sakene og aktivt er med på å vurdere om søsken skal plasseres sammen. Hvorvidt søsken blir plassert sammen eller individuelt i fosterhjem er ikke tilfeldig, men styrt av utvelgelsesprosessen ved plassering. Den endelige beslutningen tas enten direkte av den kommunale barneverntjenesten eller av fylkesnemnda på grunnlag av barneverntjenestens innstilling. Siden ansvaret for saksforberedelsen i den enkelte sak ligger hos saksbehandlerne i den kommunale barneverntjenesten, er det hos disse jeg kan få belyst hvilke avveininger og vurderinger som ligger til grunn for hvilke plasseringsalternativ som velges. Utvalgskriteriene for deltagelse i studien var derfor at man arbeidet som saksbehandler/barnevernkonsulent ved et

barnevernkontor i Oslo kommune og omegn og at man hadde hatt to eller flere førstehåndserfaringer med fosterhjems plasseringer med saker som involverte søsken og hvor man selv hadde vært med på vurdere om det var til barnets beste å bli plassert sammen med sine søsken. Fordi jeg ønsket å undersøke saksbehandleres forståelse av søskenrelasjonen og betydningen av den relasjonen anså jeg det som hensiktsmessig å forsøke å få intervju personer fra flere barnevernkontorer. På den måten kunne jeg få en bredde i analyse materialet og få et visst bilde av om ”holdningene” til søskenrelasjonens betydning var universelle eller om det kanskje var forskjell fra kontor til kontor . Ved å intervju saksbehandlere fra ulike barnevernkontorer kunne jeg best besvare forskningsspørsmålet.

9.4 Rekruttering av intervju personer og utvalg

Rekrutteringen av intervju personene for dette masterprosjektet har skjedd via kontakter. Det viste seg å være for tidkrevende å skulle ta kontakt med barneverntjenestene uten å ha noen kontakter og kjennskap til personer man kunne kontakte direkte. Derfor benyttet jeg meg i første runde av en kontakt jeg hadde fra et tidligere arbeidsforhold og gjennom den personen fikk jeg så kontakt med neste intervju person. De resterende intervju personene kom jeg i kontakt med gjennom bekjentskaper.

Til slutt satt jeg igjen med et utvalg på seks intervju personer fra tre forskjellige barnevernkontorer. To av kontorene var fra områder utenfor Oslo mens ett av kontorene var fra en av Oslos bydeler. De seks intervju personene bestod av fem kvinner og en mann. Etersom jeg kun hadde en mann i utvalget har jeg av hensyn til anonymitet valgt å aidentifisere han som mann videre i oppgaven. De seks intervju personene jobbet alle som barnevernkonsulenter ved kontorer som jobber i helt eller delvis spesialiserte team eller avdelinger. En av intervju personene er spesialrådgiver, to er fosterhjems konsulenter i henholdsvis det de kalte avdeling omsorg og team fosterhjem hvor deres ansvarsfelt var vurdering og godkjenning av fosterhjem og plasseringer og oppfølging av fosterhjemmene i etterkant. De tre siste intervju personene jobber i det de kalte team barn med ansvar for barn i alderen 0-12 år. De jobbet i utgangspunktet med undersøkelser og tiltakssaker men i de sakene hvor det gikk mot omsorgsovertakelse og plassering var de aktivt med på vurdere plasseringen i forkant av at saken skulle opp i fylkesnemnda. Etter fylkesnemnda gikk saken videre til omsorgsavdelingene. I mange tilfeller er jo også barna plassert i fosterhjem før saken faktisk har vært oppe i fylkesnemnda. De som jobbet i team fosterhjem/avdeling

omsorg fikk ansvar for saken etter avgjørelse i fylkesnemnda, men kunne fortelle at de også bisto med vurderingene i forkant av at saken skulle opp i fylkesnemnda.

9.5 Godkjenning av studien

Prosjektets art gjorde at behandlingen av personopplysningene var meldepliktig. Prosjektet måtte derfor søkes godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Søknad ble sendt inn og kort tid etter mottok jeg tilbakemelding om at behandlingen tilfredstilte kravene uten innvendinger. Prosjektvurderingen gjort av NSD ville bare minne forskeren på at saksbehandlere i barnevernet er underlagt taushetsplikt og at det i intervjuene ikke kunne fremkomme opplysninger som kunne bidra til å identifisere 3.personer direkte og/eller indirekte gjennom bakgrunnsinformasjon/livshistorier. Godkjennelsen finnes som vedlegg nr.

9.6 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene tok utgangspunkt i en intervjuguide jeg på forhånd hadde utarbeidet. Intervjuguiden inneholdt temaer og spørsmål jeg ønsket å være innom i løpet av intervjuet. Hensikten med intervjuguiden er at den skal fungere som en huskeliste mer enn et rigid spørreskjema. Alle informantene ble intervjuet om de samme temaene, men rekkefølgen kunne variere noe avhengig av hvordan samtalen forløp seg. I tillegg kom det spontane og uplanlagte spørsmål og temaer avhengig av hvordan intervjuet skred frem og hva intervjupersonen sa og viste interesse for, intervjuguiden ble derfor noe modifisert i praksis. Jeg var innstilt på at spørsmålene og temaene måtte tilpasses den enkelte intervjuperson og samtale. Ønsket var også at intervjuene skulle foregå med mest mulig fri tale med spontane refleksjoner og utsagn og at det skulle være en dialog fremfor en utspørring. I de fleste tilfellene følte jeg at dette ønsket ble oppnådd.

Alle intervjuene ble tatt opp på bånd. Teknisk sett fungerte dette bra, med ett unntak hvor lydopptakeren ikke hadde tatt opp hele intervjuet av ukjent grunn. Jeg ble heldigvis klar over dette relativt raskt etter at intervjuet var over og umiddelbart etter at intervjusituasjonen var avsluttet satte jeg meg ned og noterte alt det jeg husket mens jeg ennå hadde intervjuet ferskt i minne. Foruten om den ene hendelsen fungerte det altså fint. Det fine ved å bruke en lydopptaker var at jeg i intervjusituasjonen kunne konsentrere meg om intervjuets emner og dynamikk fremfor å febrilsk prøve å notere det som blir sagt. Det gir rom for en tilstedeværelse i samtalen hvor jeg kunne fokusere på og lytte til hva informanten sier. Jeg

hadde likevel med en notatblokk hvor jeg noterte viktige utsagn, temaer jeg ønsket å gå tilbake til eller måtte huske å spørre om.

Før lydopptakeren ble skrudd på, startet jeg intervjusituasjonen med kort informasjon om prosjektet, vi gikk gjennom informasjonsskrivet og jeg innhentet samtykkeskjema. Noen av intervjupersonene var i utgangspunktet litt skeptiske til bruken av lydopptaker men ved alle intervjuene fikk jeg inntrykk av at den var glemt innen få minutter.

Intervjuene startet så med spørsmål knyttet til stillingen deres, erfaring på feltet og utdanning. Deretter gikk spørsmålene i retning av temaer knyttet direkte til tema for oppgaven. Alle intervjupersonene kom med i hvert fall ett eksempel på søsken de hadde plassert i samme fosterhjem, men det fremkom også eksempler på søsken de hadde splittet ved plassering i fosterhjem. Ved å høre på deres erfaringer med søskenplasseringer fikk jeg et utgangspunkt til å utforske de ulike aspektene som kan spille inn i forhold til avveininger og vurderinger saksbehandlere tar i slike saker. I tillegg ble de også spurt på et mer generelt grunnlag om gode grunner til å plassere søsken sammen og grunner til å ikke plassere søsken sammen. Blant de øvrige hovedtemaene listet opp i intervjuguiden og som jeg ønsket intervjupersonenes syn på, var utfordringer i disse sakene, i hvilken grad spilte barnas egne ønsker og meninger inn og hvilken grad ble de hørt, kjønn og alders betydning, søskensamvær og avslutningsvis tanker om søskenrelasjonens betydning og om forholdet mellom søskenrelasjonen og foreldrerelasjonen. Jeg spurte også om hva de tenkte om at SOS-barnebyers undersøkelse fra 2013 viste at ca. seks av ti søsken splittes ved plassering i fosterhjem. Dette ga refleksjoner rundt dagens situasjon og om intervjupersonene syntes dette var et område som trengte forbedring, og i så fall, hva intervjupersonene tenkte at må til for at flere søsken skal kunne plasseres i samme fosterhjem. I tillegg var jeg også interessert i deres oppfattelse av hvordan dette temaet ble behandlet på kontoret og om de opplevde holdninger knyttet til det. Intervjuene tok ca. en time å gjennomføre. Jeg la også vekt på at alle avslutningsvis fikk mulighet til å tilføye noe eller utdype noe. Kvale kaller dette for debrifing (Kvale og Brinkmann 2009, 142)

9.7 Transkribering og analysering av intervjuene

I etterkant av intervjuene ble tiden brukt til å transkribere lydfile. Transkribering handler om å klargjøre intervjumaterialet for analyse ved å omgjøre tale til skriftlig tekst. I en transkripsjon blir samtalen mellom to mennesker som er fysisk tilstede, abstrahert og fiksert i

skriftlig form (Kvale og Brinkmann 2009, 186). Når intervjutranskripsjonene er foretatt, sitter man igjen med transkripsjonene som det egentlige grunnleggende empiriske materialet i intervjuprosjektet. Men det er viktig å huske på at transkripsjoner, fra et språklig perspektiv, er oversettelser fra talespråk til skriftspråk. Transkripsjon er dermed en oversettelse fra én narrativ form – muntlig diskurs- til en annen narrativ form- skriftlig diskurs (ibid). Det medfører at man underveis gjør en rekke vurderinger og beslutninger, blant annet om hvordan man direkte fremstiller talen til skriftlig språk. Jeg valgte å fokusere på de konkrete utsagnene og dermed utelot jeg små pauser og store deler av det auditive paraspråket i transkripsjonene, med mindre jeg vurderte at det var av stor betydning eller at pausene var av betydelig lengde. Skulle jeg fokusert mer på det språklige og ikke innholdet i utsagnene hadde jeg kanskje valgt å gjøre det annerledes. Et intervju er et direkte sosialt samspill der det temporale utfoldelsestempo, stemmeleie og kroppsspråk fremtrer umiddelbart for deltakerne i samtalen, men ikke nødvendigvis for den som leser utskriften utenfor den konteksten (ibid). Når transkripsjonene så er det grunnleggende empiriske materialet i studien sitter man egentlig med svekkede, dekontekstualiserte gjengivelser av direkte intervjusamtaler som grunnlaget. Dette er det viktig å ta høyde for. Fordelen med et slikt masterprosjekt er jo at man gjør det meste selv og at man derfor sitter med verdifull informasjon om hvordan intervjuet faktisk har forløpt og utartet seg.

Å omforme tale til skriftlig tekst er en omfattende og tidkrevende prosess. Intervjuene ble til tekst på 5-10 sider pr intervju, altså til sammen rundt 50 sider med råmateriale klar for analyse. Analyseprosessen foregikk ved at jeg først leste gjennom intervjuene for å få en følelse av helheten. Deretter skrev jeg ned analytiske spørsmål til materialet. Eksempler på analytiske spørsmål jeg stilte til materialet mitt var:

- Hvilke temaer blir berørt av saksbehandlerne når det gjelder vurderingen av om søsken skal bo sammen i fosterhjem?
- Hvilket tema vektlegges i størst grad av saksbehandleren? Hva ser ut til å være utslagsgivende?
- I hvilken grad legges det vekt på at barna blir hørt og hvordan påvirker barnas mening vurderingen og beslutningen?

Deretter leste jeg gjennom intervjuene og fant sitater eller seksjoner av intervjuene som omhandlet innholdet i de analytiske spørsmålene og så grupperte jeg sitatene etter det. Det ble

altså en slags form for kategorisering av intervjuene og intervjupersonenes utsagn. Jeg satt da med en rekke analysenotater sortert etter hovedtemaene. Disse analysenotatene ble så grunnlaget for oppgavens hoveddel; kapittel 11 Funn og analyse.

9.8 Anonymitet og samtykke

I forkant av intervjuene sendte jeg et informasjonsskriv om prosjektet til de aktuelle intervjupersonene eller til de som videre skulle kontakte personer som kunne være aktuelle. Informasjonsskrivet sa kort noe om bakgrunnen og formålet med prosjektet, tid og sted, hva deltakelse i studien vil innebære for intervjupersonen, behandling av informasjonen som måtte fremkomme ved intervjuene og publisering av studien. I tillegg var det vedlagt et samtykkeskjema. Ved de fleste tilfellene hadde intervjupersonene lest gjennom informasjonsskrivet i forkant av intervjuet. Ved de tilfellene intervjupersonene ikke hadde gjort dette, fikk de tid til å lese gjennom før vi startet intervjuet. Samtykkeskjemaet samlet jeg også inn før vi startet selve intervjuet.

Intervjupersonene ble dermed gjort klar over at informasjonen om dem kun ville bli brukt i henhold til hensikten av studien. Alle personopplysninger som måtte fremkomme ville bli behandlet konfidensielt og at det kun var jeg, som prosjektets pådriver, som ville behandle og ha tilgang på dette. Intervjuene ville bli tatt opp med lydopptaker og i etterkant transkribert. De transkriberte intervjuene ville bli anonymisert og kodet hvor kodelisten og navnelisten ville bli oppbevart sikkert adskilt fra annen data. Deltakerne ble også sikret full anonymitet i publikasjonen. Ved prosjektslutt vil alt datamateriale anonymiseres, og personopplysninger og lydfiler vil slettes.

9.10 Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet

Innenfor samfunnsvitenskapene diskuteres troverdighet, styrken og overførbarheten av kunnskap som regel i sammenheng med begrepene *reliabilitet*, *validitet* og *generaliserbarhet* (Kvale og Brinkmann 2009, 246). Begrepene reliabilitet og validitet som har sin opprinnelse i positivistisk tradisjon, blir gjerne erstattet med henholdsvis *pålitelighet* og *gyldighet* i kvalitative forskningstradisjoner.

Et grunnleggende spørsmål i all forskning er dataenes pålitelighet, dette betegnes som reliabilitet, fra det engelske ordet *reliability*, som betyr nettopp pålitelighet (Johannessen,

Tufte og Christoffersen 2010, 20). Reliabilitet eller pålitelighet handler om forskningsresultatenes konsistens og troverdighet (Kvale og Brinkmann 2009, 250). Når reliabilitet diskuteres er man opptatt av om hvorvidt et resultat kan reproduseres på andre tidspunkter av andre forskere og er således et spørsmål om etterprøvbarehet. Dette har å gjøre med om intervjupersonen ville endre sine svar i et intervju med en annen forsker. Det er ikke like lett å oppfylle kravene til etterprøvbarehet i en kvalitativ studie som det er i en kvantitativ studie. For at andre skal ha et best mulig grunnlag for å vurdere kvaliteten og således påliteligheten av forskningen og resultatene er det derfor ønskelig og viktig at fremstillingen av hvordan man har gjennomført forskningen blir tydelig. I dette metodekapitlet har jeg derfor forsøkt å redegjøre for og beskrive fremgangsmåten som er benyttet i arbeidet med denne masteroppgaven. Det er gjort rede for utvalg og rekruttering av intervjupersoner, valg av intervjumetode, gjennomføring av intervjuene, transkripsjon og grunnlaget for diskusjon og analyse.

Reliabilitet innebærer også at forskeren reflekterer over konteksten for innsamling av data og i dette tilfellet hvor metoden har vært kvalitativt intervju, om hvordan samspillet mellom intervjupersonen og intervjueren kan påvirke den informasjonen som fremkommer under intervjuene. Sånn sett handler det også om i hvilken grad jeg som forsker har vært med på å forme analysen og resultatene. Intervjuguiden og de spørsmålene jeg stilte under intervjuet.

Har intervjuerne svart slik fordi det er det jeg har forventet? Har de følt seg bundet til å svare slik og slik på noen spørsmål? Det er dette som det er viktig å være oppmerksom ovenfor og anerkjenne betydningen av. Når det dreier seg om intervjusvar, kan det godt være at intervjupersonen ikke forteller sannheten om de faktisk forhold, men utsagnene kan likevel godt uttrykke sannheten som personens oppfatning av seg selv. En vanlig kritikk av forskningsintervjuene er at funnene ikke er valide fordi intervjupersonenes informasjon kan være usanne.

Validitet i samfunnsvitenskapene dreier seg om hvorvidt en metode er egnet til å undersøke det den skal undersøke. Begrepet referer til i hvilken grad en undersøkelse avdekker den virkelighet man tilsikter å undersøke (Bø og Helle 2008,330). Validitet handler således om *gyldighet*. I den forbindelse kan man stille spørsmålet om man gjennom denne metoden får svar på det man ønsker å få svar på og om våre observasjoner faktisk reflekterer de fenomenene eller variablene som vi ønsker å vite noe om (Kvale og Brinkmann 2009, 251).

Validitet er altså knyttet til tolkning av data. Det handler om gyldigheten av de tolkninger forskeren kommer frem til.

I dette masterprosjektet har jeg intervjuet barnevernansatte for å undersøke hvordan de vurderer om søsken skal plasseres i samme fosterhjem, altså om hvilke særskilte temaer som gjør seg gjeldende i de vurderingene og hva saksbehandlerne gir uttrykk for at de baserer sine vurderinger på. Det er ingen grunn til å tro at de saksbehandlerne jeg intervjuet på nevneverdig måte ikke skulle være gode representanter for barnevernet i Norge. Det betyr imidlertid ikke at resultatene kan generaliseres, det er utvalget for lite til. Men de tankene og forestillingene om temaet som fremkommer i intervjuene tror jeg kan være presentable for forestillinger og tanker som finnes hos ansatte i barnevernet. Det var for eksempel et bevisst valg å intervju saksbehandlere fra ulike kontorer, nettopp for at studien i noe større grad kan si noe om hva som rører seg i barnevernet og ikke bare på ett barnevernskontor.

Utgangspunktet for utvelgelse av informanter i kvalitative undersøkelser er med andre ord ikke representativitet, men hensiktsmessighet (Johannessen, Tuft og Christoffersen 2010, 107). Kvalitativ forskning er kritisert for å ikke kunne generaliseres fordi en ikke har et representativt utvalg. Funnene kan dermed ikke testes. Det er heller ikke formålet med denne studien. Målet er å gi et bilde på hvordan barnevernansatte kan tenke og erfare om denne saken og få informasjon om hvordan disse intervjupersonene forstår saken. I kvalitative studier er det som regel et ønske at utvalget skal gjenspeile en variasjon i det fenomenet som studeres. Jeg har også forsøkt å etterstrebe et kritisk syn på mine fortolkninger og har prøvd å eksplisitt uttrykke at det er mitt perspektiv på emnet som studeres som i stor grad kommer fram, spesielt i drøftingen.

9.11 Ethiske avveininger

I denne oppgaven er hovedformålet å få tilgang til ny kunnskap og informasjon om søskenplasseringer i barnevernet. Ønsket er å rette søkelyset mot temaet men også mot områder som kan forbedres. Ethiske overveielser må foretas gjennom hele forskningsprosessen (Kvale og Brinkmann 2009). Følgende tre etiske regler for forskning med mennesker er særlige viktige. Det første er informert samtykke som betyr at informanten skal være informert om prosjektet før vedkommende skriver under på en samtykkeerklæring. I mitt prosjekt ble samtykkeerklæringen signert etter at intervjupersonen hadde lest informasjonsskrivet. Dette ble gjort i forkant av intervjuene. Den andre etiske reglen handler

om konfidensialitet. Det er nødvendig å lagre båndene og transkripsjonene trygt, og alle opptakene skal slettes etter at prosjektet er avsluttet. Det er også viktig at datamaterialet anonymiseres (Kvale og Brinkmann 2009). I denne studien var dette som sagt ett av de områdene NSD ønsket en spesifisering av i søknaden om godkjenningen av prosjektet. Den tredje etiske regelen er konsekvensene. Det handler om at forskeren har ansvar for å tenke igjennom konsekvensene ved prosjektet, ikke bare for personene som deltar i studien, men også for den større gruppen de representerer.

10 Funn og analyse

Denne delen av oppgaven tar for seg de funnene jeg har gjort og den analysen som er gjort i forbindelse med disse funnene. Jeg har valgt å dele opp dette kapitlet etter hvilke temaer som dukket opp under intervjuene, da det har kommet frem en del likt, men også ulikt, i intervjuene med de ulike personene. Jeg har understreket poengene ved å sitere intervjupersonene med sitater for å belyse de ulike aspektene som ble tematisert. Det skulle være vanskelig å dele dette opp helt kategorisk ettersom en del av temaene går inn i hverandre og intervjupersonenes tankemønstre heller ikke er rent kategoriske. Jeg har likevel forsøkt meg på en inndeling som forhåpentligvis strukturerer oppgaven godt.

Jeg er klar over at man nok kunne ha trukket frem mange flere sider ved intervjupersonenes utsagn og diskutert og analysert i det lange og det brede. Jeg har valgt å se på noen aspekter som for meg har vært påfallende og interessante. Det er også viktig å poengtere at jeg har min synsvinkel på deres utsagn og at andre kan ha annerledes tanker om det de sier.

10.1 Tanker om SOS Barnebyers undersøkelse

Alle intervjupersonene fikk spørsmål om hva de tenkte om at SOS barnebyers undersøkelse fra 2013 viste at ca. seks av ti søsken splittes når de skal i fosterhjem. Samtlige intervjupersoner svarte at det var gjenkjennelig fra egen praksis og eget kontor, og at de ikke er overrasket over at undersøkelsen kom frem til det tallet. En av intervjupersonene sier for eksempel:

Jeg blir ikke overrasket over det tallet. Jeg tenker det er sånn det er da, at det er realiteten. Og så er det vanskelig å svare på om det er sånn det burde være. Altså det aller beste tenker jeg jo er hvis barna kan bo sammen, det er jo det aller beste, hvis man får det til. (...) Jeg tenker jo at det aller beste hadde vært hvis det ikke var så høyt, hvis de aller fleste søsknene kunne bo sammen, for søsken er viktig.

Jeg opplevde at noen av intervjupersonene ga uttrykk for at de tenkte at antallet søsken som splittes var litt for høyt, selv om de ikke ble overrasket over tallet. På spørsmål om hva en av saksbehandlerne tenkte om at SOS Barnebyer jobber for temaet søsken sammen svarte hun: ”Viktig at de jobber med det og det må de tydeligvis, i hvert fall i forhold til tallet seks av ti”. Andre saksbehandlere ga derimot uttrykk for at de ikke nødvendigvis tenkte at antall søsken som splittes var for høyt og at de skjønner hvorfor det er slik. En saksbehandler svarer

følgende på spørsmål om antallet søskenplasseringer er for høyt eller slik det bør være: ”Sånn det bør være tenker jeg”. En annen nevner her at hun ikke alltid tror det handler om hva barneverntjenesten vurderer men om mangelen på fosterhjem, hun sier: ”Jeg tror ikke det er usannsynlig da, at andelen som hadde blitt plassert sammen hadde vært høyere hvis man hadde hatt flere fosterhjem å velge av”. Det handler også om at man tenker at noen fosterbarn alltid vil profitere på å bli plassert alene og det vurderes ut i fra behov og om det er bra for barna. Noen er også redde for at en søskenplassering øker risikoen for sprekk. Det er alle disse vurderingene og tankene som resten av dette kapitlet handler om; hvilke grunner nevner saksbehandlerne for å plassere søsken sammen og hvilke grunner kommer saksbehandlerne med, for å ikke plassere søsken i samme fosterhjem.

10.2 Søskenrelasjonens betydning

Intervjupersonene fikk også spørsmål knyttet mer direkte til selve søskenrelasjonen, både generelt men også mer spesifikt om søskenrelasjonen i forhold til de sakene hvor det hadde vært en omsorgsovertakelse.

10.2.1 Søskenrelasjonens egenverdi

Intervjupersonene gir uttrykk for at søskenrelasjonen har sin egenverdi, altså at relasjonen mellom søsken i seg selv er så betydningsfull at den er viktig å bevare. Søskenrelasjonen er altså verdifull i kraft av å være en søskenrelasjon. En av intervjupersonene sier for eksempel: ”Ja altså hvorfor bør de plasseres sammen, da tenker jeg at det handler om den relasjonen de har sammen, søskenrelasjonen, at det er en viktig relasjon og spesielt når man går igjennom noe såpass vanskelig noe når man flytter fra foreldrene sine”. Det handler om at man, som en annen saksbehandler sier, ”har et spesielt bånd sammen”. Videre forklarer hun: ”Selv om man er veldig ulike så er det noe helt annet enn å ha en god venn ikke sant, for det er på en måte familie og man vet så godt det”. Den relasjonen betegnes som viktig og kan være viktig å bevare også fordi at det kan være en av de mest betydningsfulle relasjonene i voksenalder. Det handler også om at søsken kan være som en av saksbehandlerne sier ”en ressurs for hverandre”.

10.2.2 Søskenrelasjonen vs. foreldrerelasjonen

I forbindelse med søskenrelasjonens betydning ble også saksbehandlerne spurt om hva de tenkte om forholdet mellom søskenrelasjonen og foreldrerelasjonen i disse sakene hvor barnevernet hadde tatt omsorgen. Det kom frem at flere av saksbehandlerne mente at i mange tilfeller får nok søskenrelasjonen større betydning enn foreldrerelasjonen. Det handler om at relasjonen til foreldrene kan bli vanskelig, det er jo en grunn til at barna er tatt ut av hjemmet i utgangspunktet og i mange tilfeller handler det om alvorlige forhold som omsorgssvikt, vanskjøtsel eller for eksempel vold, for å nevne noen. I et av intervjuene sier saksbehandleren for eksempel dette: ”Det er jo ofte foreldrene som ofte ikke har klart å være gode nok foreldre for de. Og hvis de har utsatt dem for vold eller andre typer krenkelser da, så har de ikke vært de trygge og gode foreldrene som de skal være for barna, mens søsken kanskje har hatt stor betydning”. I noen tilfeller kan jo søsken være årsaken til at man har klart seg. I et annet intervju sier saksbehandleren dette:

Er det veldig alvorlige saker hvor foreldrene har utsatt barna for massiv vold og omsorgssvikt så tenker jeg at søskenrelasjonen kommer før, men det tenker jeg nok kanskje ellers også, når jeg tenker meg om, hvis jeg skal være helt ærlig. Det er jo en grunn til at disse barna er plassert, så da tenker jeg egentlig at det er viktigst å opprettholde kontakt med søsken fremfor foreldrene.

En annen saksbehandler kommer med lignende tanker når hun sier:

De er vel kanskje på lik linje (...) nei, faktisk den er kanskje litt viktigere, søskenrelasjonen altså. De barna som er hentet ut fra hjemmet sitt på grunn av omsorgssvikt har ofte et problematisk forhold til sine foreldre, da er kanskje søskenrelasjonen enda viktigere. En relasjon som skal vare livet ut.

I et annet intervju forteller intervjupersonen dette om samme problemstilling:

Nei jeg tenker jo biologisk familie er jo viktig å ha med seg gjennom livet og søsken er kanskje dem man klarer å komme seg videre sammen med lettere enn foreldrene. De færreste foreldre erkjenner jo noe som helst de har utsatt barna for. Og de kan jo trenge hverandre til å bearbeide historien og ja, etter de er ute av barnevernet og er det kanskje større sjansen for at man har kontakt med søsken fremfor foreldrene.

10.3 Større søskenflokker splittes

Et interessant funn var også hvordan saksbehandlerne nesten automatisk snakket at om søskenplasseringer var to søsken i samme fosterhjem. En av intervjupersonene sa for eksempel: ”Ofte hvis det er snakk om søskenflokker så er det ofte ikke snakk om hele søskenflokken uansett. Man snakker enten om at alle plasseres hver for seg eller at de plasseres to og to”. Noen hadde vært borti at man plasserte flere, men ikke mer enn tre. Enkelte av intervjupersonene hadde ikke vært borti eller hørt om saker hvor man hadde plassert flere enn to i samme fosterhjem.

10.4 Grunner for å plassere søsken sammen

Under intervjuene kom det frem mange tanker og grunner til hvorfor søsken i noen tilfeller bør plasseres i samme fosterhjem. Noe kom frem når jeg spurte direkte om de kunne ramse opp grunner til hvorfor søsken bør plasseres sammen, mens andre tanker kom frem når de snakket generelt om tema, om deres erfaringer med søskenplassering eller under andre spørsmål. Her har jeg prøvd å sammenstille en del av de tankene og sett på hvordan intervjupersonene snakker om grunnene og hvordan dette påvirker vurderingene deres.

10.4.1 Trygghet

En gjennomgående og tydelig grunn til å plassere søsken sammen, som fremkom i alle intervjuene, var hvordan søsken kan være og fungere som en trygghet for hverandre. En av intervjupersonene sier for eksempel: ”Jeg tenker at det er jo en trygghet det å ha søsken, det er på en måte noen som er kjent, det er nært”. Noen søsken har kanskje aldri bodd med hverandre eller har i utgangspunktet en veldig dårlig relasjon, men i mange tilfeller har søsknene vært viktige for hverandre og de kan være en støtte og trygghet for hverandre også i fosterhjemmet. En annen intervjuperson sier dette: ”jeg tenker spesielt det der med trygghet, at det er viktig. At det er godt å ha noen der som man kjenner når alt er nytt”. Det er en overgang for barnet å skulle flytte inn i et fosterhjem, du skal bli kjent med og knytte deg til en ny familie med alle sine familiemedlemmer, en ny bolig kanskje også på et nytt sted med muligens ny skole, nye venner osv. Da tenker altså intervjupersonene at søsken kan være trygghet for hverandre midt opp i alt dette nye og ukjente.

10.4.2 Livshistorier og kontinuitet

Et aspekt knyttet til grunner for å plassere søsken sammen i fosterhjem, som også viser seg å være gjennomgående i alle intervjuene, er hvordan søsken kan hjelpe hverandre med hverandres historier, både ved å bekrefte, avkrefte og bearbeide historiene. Søsken er jo ofte i stor grad en del av hverandres historier og de kan ha opplevd mye av det samme, de kan ha felles historie. På spørsmål om en av intervjupersonene kunne fortelle om grunner for å plassere søsken sammen sier hun blant annet: ”Jeg tenker det er for å ha den nære kontakten med familien da, de fleste er jo vokst opp sammen og har en felles historie og kan hjelpe hverandre videre”. Intervjupersonene sier også at eldre søsken kan hjelpe yngre søsken med historiene sine, en av intervjupersonene sier for eksempel: ”Men også at hun kan hjelpe hun lille med hennes historie, at det kan være en sånn linje der. For når barna blir spredt overalt, de mister liksom hele historien sin og linjene da”. Saksbehandlerne henviser til å skape kontinuitet, mening og sammenheng av hverdagens små og større hendelser, en av saksbehandlerne sier for eksempel: ”men det positive er jo at de kan bekrefte hverandres historier, at det blir en sammenheng”.

10.4.3 Å være fosterbarn i et fosterhjem

Enkelte av intervjupersonene argumenterer for at det også kan være lettere å tilpasse seg og å være i fosterhjemmet om man blir plassert sammen med søsken. For det første er det som sagt en egen trygghet i å ha søsken, du har noen du kan snakke med, du har noen som forstår din situasjon og din historie. I et av intervjuene snakket saksbehandleren også om hvordan hun noen ganger har tenkt at det for mange fosterbarn kan oppleves ensomt å være alene fosterbarn i et fosterhjem selv om det også er biologiske barn i bildet. Hun sier: ”Også har jeg tenkt litt sånn at hvis det er andre barn i en familie, at det kunne vært fint for fosterbarn å være sammen eller to søsken sammen. At det barnet ikke blir sånn veldig spesielt, det taler jeg veldig for, at de ikke er alene fosterbarn og så er det de biologiske”. I tillegg snakker hun om hvordan det kan oppleves som ”kleint” for fosterbarn å komme til et fosterhjem, i den forbindelse forteller hun:

Jeg tenker at det på en måte kan være lettere med søsken også jeg, hvis det først går bra så har de noen å være sammen med og du slipper det dere veldig sånn fosterbarn-fosterforeldre, for det synes jeg noen ganger kan virke litt sånn kleint, å komme alene. For et fosterbarn, du bli så veldig avhengig av den relasjonen til fosterforeldrene. Også er det, de er et par, har de gode dager?, dårlige dager?. Skal du bo oppi alt det der? det kunne vært fint. Sånn er det å være enebarn ellers, du blir jo mye mer dratt inn i alt

mulig. Du har liksom ikke en søsken du bare kan gå til. For det har jeg tenkt noen ganger at det er litt sånn kleint noen ganger å være så tett på.

Hun forteller videre hvordan hun opplever at dette er en side av saken med å plassere barn i fosterhjem som i liten grad er et tema. Andre intervjupersoner argumenterer imidlertid for at barn som plasseres i fosterhjem kan få viktige relasjoner til de biologiske barna, og at de der får muligheten til å utvikle, ofte sunnere søskenrelasjoner selv om de ikke er biologisk bundet til hverandre. En av saksbehandlerne sier for eksempel:

Jeg ser og det i noen av disse søskenplasseringene hvor biologiske søsken er splittet men hvor man får nye fostersøsken, hvor sunnere relasjonen blir til fostersøsken når de ikke har den samme bagasjen eller den samme kampen i kroppen som det biologiske søsken har sammen. Det er jo ikke det at de ikke kan være gode søsken, men det er bare det at de har så mye med seg at det blir forferdelig vanskelig for de.

10.4.4 Lettere å bevare kultur og religion

Noen av intervjupersonene forteller også om hvordan de tenker at en søskenplassering kan gjøre det lettere å bevare og opprettholde religion, kultur og tradisjoner, spesielt da i tilknytning til familier med utenlandsk bakgrunn. De forteller at det er et tema i de fleste plasseringer uansett om barnet har norsk eller annen etnisk bakgrunn og at det er viktig at barna får ha sin egen kultur også med seg inn i fosterhjemmet, men at det kan være lettere å legge til rette for og følge opp om det er flere barn. En av intervjupersonene har dette å si om saken: ”Vi snakker jo om kultur og religion med fosterhjemmene og at det er viktig at de får ha si egen kultur, men det er klart det er vanskeligere å følge det opp når det er ett fosterbarn som flytter inn i en norsk familie enn hvis du har en søskenflokk på to eller tre, for da har de noe felles de tre eller de to”. En annen intervjuperson sier at ”det er noe med den identiteten som kan være viktig å bevare”. I forhold til barn med andre språk og morsmål, kan man jo også tenke seg at det er lettere å skulle bevare språket hvis de da har noen i fosterhjemmet de kan praktisere språket med.

I tillegg gjør også en av intervjupersonene et poeng ut av at en søskenplassering kan være lettere for barnet, men også kanskje de biologiske foreldrene, så forholde seg til kanskje spesielt for familier med en annen etnisk bakgrunn hvor de kommer fra kulturer hvor det kollektivistiske står mer i fokus. Hun sier blant annet: ”Og hvertfall når man tenker på hvilke barn vi har, det er jo ofte familier fra andre kulturer hvor man er mer opptatt av det kollektivistiske og da er det på en måte veldig rart å brytes ut av større familie”. Det kan bli

en stor overgang for et barn hvis man kommer fra en storfamilie med mange søsken og så skal man plutselig bli enebarn og attpåtil miste den kulturelle konteksten man kanskje er vant til å navigere seg i, i hverdagen.

10.4.5 Savn av søsken og bekymring for søsken

Intervjupersonene forteller også om barn som til dels kan bruke mye krefter og energi på å savne og bekymre seg for søsken, og at de går begge veier i forhold til alder. Altså at eldre søsken kan bruke mye energi på å bekymre seg for yngre søsken, ofte hvis de også har hatt en litt parentifisert rolle for søsknene sine. Men også at yngre søsken for eksempel savner sine eldre søsken som har tatt mye ansvar for de. En av intervjupersonene forteller for eksempel om et søskenpar som har blitt splittet ved plassering i fosterhjem og hvor den yngste av søstrene ikke savner foreldrene så veldig for det har veldig vanskelig men ”hun savner søsteren sin veldig. Så når hun gråter er det derfor”. En annen intervjuperson sier dette på spørsmål om hun opplever at søsken bekymrer seg for hverandre når de plasseres i hvert sitt fosterhjem: ”Ja helt klart. De er bekymra for hverandre. Så det er jo et bakteppe med å ikke plassere sammen, de bekymrer seg jo”. En tredje intervjuperson forteller også om hvordan søsken er veldig opptatt av hverandre og forteller dette om en sak: ”I den ene saken har vi søskensamvær, for vi kan ikke ha foreldresamvær, der det ikke aktuelt. Og de er veldig opptatt av hvordan det går; Kan du lese? Hva har du lært?. De er veldig opptatt av hverandre.” Dette er jo, som en av saksbehandlerne sier, et bakteppe med å ikke plassere søsken sammen og som kan unngås ved at søsknene flytter i samme fosterhjem.

10.5 Grunner for å ikke plassere søsken sammen

Under intervjuene kom det også frem mange grunner og argumenter for hvorfor barn i noen tilfeller ikke bør flyttes i samme fosterhjem som sine søsken. Samlet sett ser jeg at det hovedsakelig handler om to forhold, det ene er knyttet til forhold rundt barnet som at samhandlings og relasjonsmønstrene mellom søsknene er så problematiske at det vil bli en stor utfordring for de å bo sammen eller at barnet i seg selv har så store vansker og behov at det vil profitere på et fosterhjem hvor det barnet får den fulle og hele oppmerksomheten og omsorgen. Det andre forholdet går i større grad på fosterhjemmene, deres kapasitet og hva man tenker de kan takle og tåle å stå i. For realiteten er at man ikke kan velge og vrake i fosterhjem og at ikke alle søsken passer inn i alle fosterhjem.

10.5.1 Problematiske samhandlings- og relasjonsmønstre som vanskeliggjør søskenplassering

Et aspekt ved vurderinger knyttet til hvorfor man i noen tilfeller velger å ikke plassere søsken sammen, som de fleste intervjupersonene nevner flere ganger, handler om relasjonene mellom de forskjellige søsknene. De forteller om søsken som i bunn har så problematiske og utfordrende relasjoner til hverandre at det er vanskelig for dem å skulle bo sammen og å ha nytte av det. De forteller om barn som har måttet kjempe om oppmerksomheten, maten og omsorgen og hvor vanskelig det er for barna å trække ut av de mønstrene selv om de blir tatt ut av den opprinnelige omsorgssviktsituasjonen. En av intervjupersonene forteller:

Og jeg ser jo at der hvor vi har plassert sammen, hvor det ikke har fungert etter en stund, så handler det ofte om dårlige mønstre i familien hvor de ikke klarer å glemme det som har vært, sånn som når de har måttet krangle om maten, hvor det har vært minimalt med omsorg. De har på en måte måttet gjøre så mye for å få det lille de har klart å få av omsorg fra foreldrene og da er det vanskelig å gå ut av de mønstrene igjen.

Flere av intervjupersonene har lignende fortellinger og lignende argumenter. En annen intervjuperson beskriver søskenrelasjoner hvor barna har måttet kjempe om oppmerksomheten og omsorgen, og når det i utgangspunktet er så lite av den er det enda verre og vanskeligere å skulle dele den med andre søsken. Den kampen om omsorg, kjærlighet og oppmerksomhet ligger så i kroppen og i mange tilfeller har den kampen blitt selve relasjonsmønsteret mellom søsknene. Da er det ikke bare bare å finne veien ut av de mønstrene.

En av intervjupersonene nevner også tilfeller hvor barna kan være triggere for hverandre. I de tilfellene kan det være et poeng og lønne seg å plassere barna i ulike fosterhjem, for hvis de til stadighet trigger hverandre på gamle ting og gamle relasjonsmønstre kan det stå i veien for en videre utvikling i positiv retning. I noen tilfeller kan dette også vise seg tydelig ved søskensamvær. En annen intervjuperson sier: ”Vi ser jo det på søskensamvær, at de blir traumatiserte og går tilbake i fungering bare på å møte søsken, det setter i gang prosesser hos dem”. De få gangene de møtes så er det veldig fort å gå inn i det samme som har vært. Og det er jo som en av intervjupersonene sier; ”det er jo ikke det at de ikke kan være gode søsken, men det er bare det at de har så mye med seg at det blir forferdelig vanskelig for dem”. De relasjonene blir så preget av det og for mange barn kan skaden ligge så dypt at det nærmest

kan være umulig å reparere. En av saksbehandlerne illustrerer dette godt ved en sak hun hadde hvor hun forteller:

Vi har tre stykker som vi har plassert i fosterhjem. De har bodd i fosterhjem nå i ti år som ble plassert hver for seg og de klarer fortsatt ikke å ha kontakt og de få gangene de møtes så er det veldig fort å gå inn i det samme som de var i. Og det handler jo ikke nå om kampen om mat men om de dårlige mønstrene de hadde hjemme. De har ikke evne til å kommunisere noe særlig, annet enn det som har vært. De sliter så mye på hver sin kant at det er vanskelig å finne plassen sitt rett og slett.

Intervjupersonene forteller også om søsken som knapt kjenner hverandre selv om de har bodd sammen, ofte på grunn av en stor aldersforskjell. En av saksbehandlerne kommer også med et poeng at det er ikke sikkert barn som ikke har bodd i fosterhjem og som har hatt relativt gode oppvekstvilkår, men som har hatt dårlig relasjon til søsknene sine fra barndommen av, at de søsknene heller holder veldig hardt sammen i voksen alder. Det handler om å undersøke søskenrelasjonen og vurdere om det er noe å bygge videre på.

Hvis man klarer å avdekke det da, hvor de har glede av hverandre og hvor de kan beskrive hverandre med positive fortegn når de snakker om samspill og at de har opplevd ting sammen som har vært positivt. Og at de kan leke sammen, at det ikke bare er sånn at de sitter på hver sin ende og at det på en måte er litt sånn hat forhold mellom de, at de faktisk også har noe positivt i samspillet seg i mellom. Det veier jo ofte tungt.

Men så er det noen forhold ved relasjonene mellom barna som kan vanskeliggjøre en søskenplassering ytterligere. Det handler om søskenflokker hvor situasjonen har vært preget av favorisering og forskjellsbehandling av barna, om parentifisering og de tilfellene hvor det har oppstått vold og seksuelle overgrep mellom søsken.

Favorisering og forskjellsbehandling

Tre av intervjupersonene påpeker også at de søskenrelasjonene som har blitt påvirket av forskjellsbehandling og favorisering fra foreldrene, i noen tilfeller kan vanskeliggjøre en god søskenrelasjon ettersom det kan utvikle seg mye sjalusi og vonde følelser i bildet. En av intervjupersonen beskriver en sak med to søstre som i stor grad blir forskjellsbehandlet av faren sin. Spesielt under samvær kommer det tydelig frem hvor mye mer oppmerksomhet og flere gaver den yngste får. Hun eldste føler seg veldig forskjellsbehandlet og er veldig sjalu på

søsteren sin og uttrykker også selv at hun synes det er urettferdig. Videre forteller intervjupersonen:

Det blir sjalusi mellom de to og hun eldste føler at pappaen ikke liker henne like godt da. Men hun har vært veldig flink å sette ord på det selv også, at hun synes det har vært vanskelig og derfor sagt at hun ønsker å være enebarn. At hun ønsker at noen kan bare være med henne.

Intervjupersonen gir uttrykk for at søskenrelasjonen med andre blir så farget av sjalusien at det kan være utfordrende å skulle plassere de i samme fosterhjem og at begge skal ha det bra. I dette tilfellet klarte det eldste barnet å tydelig sette ord på hva hun følte og ønsket for egen plassering, men det er ikke en selvfølge. En annen intervjuperson beskriver lignende scenarioer med forskjellsbehandling:

Vi har jo også noen familier hvor vi ser at den ene har blitt veldig favorisert for eksempel av foreldrene sine, at en i søskenflokket er mor og fars øyensten og det er kjempe vanskelig. Både for den som har vært øyenstenen og for den som ikke har vært det. Og da å skulle fortsette den relasjonen videre og få et forhold til hverandre er vanskelig. Da har vi noen ganger vurdert at det er lettere å bo hver for seg og at de kan jobbe med den relasjonen, men med mye søskensamvær da. At vi leter etter fosterhjem som ligger i nærheten av hverandre så de kan opprettholde ganske mye kontakt. Men at de får sjansen til å jobbe med de vanskelige tingene på hvert sitt sted.

Parentifisering

Flere av intervjupersonene nevner *parentifisering* som en av grunnene til at de velger å splitte søsken i fosterhjem. De snakker om søsken som har vært vant til og nødt til å ta mye ansvar for yngre søsken, både fysisk og emosjonelt. Selv om ikke alle nødvendigvis har brukt selve begrepet *parentifisering* har jeg valgt å samle intervjupersonenes tanker om dette nettopp under tittelen *parentifisering* ettersom det er et av fagbegrepene som anvendes for å beskrive dette fenomenet. I intervjuene viser intervjupersonene til eksempler hvor søsken har fått foreldreoppgaver ovenfor egne søsken. En av intervjupersonene forklarer det slik:

... og så er det jo saker hvor eldre søsken har vært nødt til å ta mer ansvar for et yngre, med en litt sånn *parentifisert* rolle og det er jo ofte noe vi kan vektlegge på. Da er det et poeng å ikke plassere i samme fosterhjem fordi da vil ofte eldre søsken videreføre den rollen og ta fra det barnet muligheten til å være et barn også i fosterhjemmet.

Man er altså bekymret for at søsken som fungerer som foreldre for hverandre skal videreføre disse rollene til fosterhjemmet og at det kan være negativt for barnet. Man ønsker at de skal

slippe taket på denne rollen og det gjøres lettere ved å plassere søsken i ulike fosterhjem. En annen av intervjupersonene forteller om en sak hvor hun plasserte to søsken i samme fosterhjem men hvor de i etterkant har sett flere utfordringer ved den plasseringen . Av de to søsknene var den ene vant til å utøve mye omsorg for den yngre og dette har fortsatt inn i fosterhjemmet. Hun eldste bekymrer seg for søsteren sin og reagerer på måten fosterforeldrene håndterer henne og klarer dermed ikke helt å slippe taket på omsorgsrollen. Intervjupersonen forteller videre hvordan denne belastningen kunne vært unngått hvis de hadde vært plassert i ulike fosterhjem; ”hvis den minste hadde blitt plassert et annet sted så hadde hun kanskje ikke tatt så mye del i det eller hatt så mye synspunkter om det annet enn at kanskje ”det går bra” og lene seg tilbake og stole på det. Nå blir det jo en ekstra belastning for den eldste”.

En tredje intervjuperson har en liten annen vinkling til denne problemstillingen og argumenterer for at parentifisering ikke nødvendigvis trenger å være så negativt eller at det bør være en grunn for å ikke plassere søsken sammen. Hun sier: ”Hos mange familier som jeg har jobbet med, har jeg jo sett at ofte har de største fått foreldreoppgaver for de små, også er man redd for at de skal fortsette, men jeg tenker at sånne ting kan man jobbe med. Hvis det er en som er altfor vant til å passe lillesøsteren sin mye, egentlig litt for mye, så kan de jo komme i et fosterhjem hvor man kan jobbe med det og være litt ”nå er det vi som tar over her””. Videre forteller hun at hun ikke synes det med parentifisering er et godt nok argument når det kommer på bordet. Selv om de har vært vant til å gjøre mye som søsken vanligvis ikke gjør, er det jo noe positivt i det også, men at man ofte tenker negativt om det. Det ligger mye omtanke og omsorg der. Og for de små kan de større søsknene ha vært det de hadde. Det betyr ikke at man skal la søsknene fortsette den rollefordelingen i hjemmet, men at man heller kan hjelpe dem til å finne tilbake til sine roller som ”bare” søsken.

Vold og seksuelle overgrep

I noen tilfeller finnes det familier hvor søsken utøver vold og/eller seksuelle overgrep ovenfor hverandre, ofte yngre søsken. Dette var ikke et stort tema under intervjuene, men ble nevnt av noen av intervjupersonene som en grunn for å splitte søsken i fosterhjem, da ofte for å skjerme den eller de som har vært offeret for volden eller overgrepene. En av intervjupersonene forteller at det i noen tilfeller handler om at barn kan ta etter og lære av

foreldrene sine og videre utøve samme avvikende oppførsel overfor, ofte yngre søsken. Hun sier:

Hvert fall ser vi her når vi har store søskenflokker, og det kan være et stort aldersspenn, så ser man jo kanskje at den eldste kan ta veldig etter foreldrene sine og utøver vold for eksempel eller ja, mange typer for vold, fysisk og psykisk og at man da får en veldig dårlig relasjon.

En annen intervjuperson gir uttrykk for at spesielt overgrep mellom søsken kan virkelig vanskeliggjøre søskenrelasjonen og skape et veldig anstrengt forhold mellom de søsknene, naturlig nok kan man tenke.

10.5.2 Barnets vansker og individuelle behov

Målet om å opprettholde søskenrelasjoner kan ikke alltid forenes med det enkelte barnets behov for omsorg (Bunkholdt 2010). Dette kommer også tydelig frem i intervjuene som en av grunnene til at saksbehandlerne i enkelte tilfeller velger å plassere søsken i ulike fosterhjem. Dette henger ofte sammen med at man vurderer at et eventuelt fosterhjem ikke nødvendigvis vil klare den belastningen, men dette kommer jeg nærmere inn på i neste kapittel. Når barn flytter i fosterhjem, har de ofte levd under omsorgssvikt i kortere eller lengere perioder og mange bærer preg av dette i form av for eksempel tilknytningsvansker, dårlige sosiale ferdigheter, vansker med å styre sinne og å akseptere grenser, lærevansker osv. (Bunkholdt 2010). I noen tilfeller er det dermed bedre at man finner forskjellige hjem til dem, slik at hvert søsken får den omsorgen og hjelpen det trenger.

Intervjupersonene definerer dette som å vurdere hva som er til det beste for det individuelle barnet og at dette blir ofte brukt som hovedargument hvis barneverntjenesten ønsker å splitte søsken. En av intervjupersonene sier for eksempel at ”så er det jo en del barn som sliter med konsekvensene av omsorgssvikt. Så at en del vil bli profitert på å bli plassert i eget fosterhjem og ikke sammen med søsken, tenker jeg at det alltid vil være”. Det handler om at de så i stor grad trenger den fulle og hele oppmerksomheten til de voksne, grunnet i at de har så store omsorgsbehov. En annen intervjuperson forteller det slik:

Også er det jo dette med hva er barnets beste og da er det jo veldig mange av de barna vi overtar omsorgen for som har så store omsorgsbehov og krever to voksne som har fullt fokus på de. Og at det er barn med ulike behov, selv om man kanskje har vært

gjennom mye av det samme, så opplever man det ulikt. Og man tåler det ulikt. Og reaksjonene er ulike.

En tredje intervjuperson forteller om en sak hvor de vurderte at det var til det beste for barna at de ble flyttet hver for seg, i hvert sitt fosterhjem. Begrunnelsen for den adskilte plasseringen ”gikk jo da på at de har såpass ulike omsorgsbehov at de trenger virkelig to voksne som er der og ser dem og klarer å ha fullt fokus på dem”. Intervjupersonene forteller om barn som strever og som er så skadet etter å ha levd under omsorgssvikt i kanskje mange år at man rett og slett ønsker at de skal få komme i et hjem hvor det er fullt fokus på akkurat det barnet og hvor det ikke trenger å dele eller kjempe om den oppmerksomheten som det fortjener og har behov for. En av intervjupersonene beskriver det ønsket slik:

Jeg ønsker så inderlig at disse barna skal få en litt sånn ny sjans da, få fylt opp det de mangler. Og selv om jeg syns at søskenrelasjonen er kjempe viktig så heller jeg nok heller litt mot at jeg heller skulle ønske de kunne ha mer samvær og at de kan få lov til å bo i hver sin familie.

I og med at intervjupersonene også i noen grad uttrykker større bekymring for at fosterhjemmene lettere kan sprekke ved søskenplassering, kan dette handle om det som en av intervjupersonene betegner som å ”safe” seg. Altså at man ser at barna har så store behov og plasserer de i ulike fosterhjem, fordi at man tenker at det er større sjanse for at fosterhjemmene ikke tåler belastningen og at enten ett eller begge barna må flytte ut ved samlet plassering. Man ”safer” seg dermed ved å plassere barna hver for seg grunnet en tro på at det er mindre risiko for at fosterhjemmet da sprekker og en tanke om at en utilsiktet flytting vil gjøre ytterligere skade på barnet. Denne problemstillingen kommer jeg også nærmere inn på senere.

10.5.3 Alder og kjønn

Under intervjuene ble saksbehandlerne også spurt om forhold som alder og kjønn spilte inn i vurderingene om søsken skulle plasseres sammen. Kjønn var ikke en del av fortellingene til intervjupersonene og på direkte spørsmål om det har noe å si for vurderingen svarte samtlige intervjupersoner at kjønn i hvert fall ikke har mye å si og at det ikke i seg selv er et argument for enten eller. Alder derimot ser ut til å spille en større rolle. Noe av det kommer nok også at barn generelt sett har ulike behov ut i fra alder, uavhengig av hva de måtte ha opplevd av omsorgssvikt og lignende forhold. Men her opplever jeg at intervjupersonene er litt

ambivalente i sine fortellinger og at de forskjellige intervjupersonene har litt ulike meninger om hvordan alder spiller inn. Noen sier at det kan være lettere for fosterhjemmene hvis de er tettere i alder for da har de kanskje mer av de samme behovene, mens andre påpeker at det kan være lettere hvis aldersspennet er litt større. En av intervjupersonene sier for eksempel: ” Ja det kan jo også ha noe å si, hvis det er stort aldersspenn har de jo ofte forskjellige behov, at det er lettere å dekke det, fremfor hvis det er to tette som har samme behovene og har samme skadene, så kan jo det bli vanskeligere”. En annen intervjuperson mener det motsatte og tenker det kan være lettere med to barn nærmere i alder, hun sier:

Hvis det er et stort aldersspenn så kan jo det være en stor utfordring og vanskelig å ha ett felles fokus. Har du en 14-åring så krever en 14-åring noe annet enn en 6-åring, og har med seg andre erfaringer og har ofte kanskje mer kunnskap om hva som har skjedd hjemme. Det er noe med å få ivaretatt og rammet inn det på en god måte, samtidig som seksåringen skal ha sitt.

Her er det altså litt forskjellige meninger om hvordan alder spiller inn. En tredje intervjuperson gjør også et poeng ut av at det er viktig at fosterhjemmene får tid til en pause i hverdagen. På spørsmål om alder har noe å si for vurderingen svarer hun:

Nei det har ikke vært det i de sakene jeg har hatt. Men jeg hadde nok kanskje tenkt annerledes om det hadde vært to små og de hadde barnehageplass, i forhold til da å få en pause. Jeg har stort sett bare plassert de når de har vært skolebarn. Og da er det jo klart at da får du de på skolen og så får du sjansen til å vaske huset og puste i noen timer før de kommer hjem igjen. De hadde måttet begynne i barnehage for å si det sånn.

En annen intervjuperson forteller om en sak hun hadde med flere barn hvor det ble vurdert at de minste barna måtte skjermes litt fra de store. ”For de store holder på med sine ting og har en helt annen historie. Jeg ville nok tenkt litt sånn når jeg vurderte; har de små noe glede av de store, før jeg tenkte omvendt. For hvis det er eldre søsken som virkelig begynner å freake ut, så må jo de små skjermes. De har ikke behov for det på toppen av at de har opplevd omsorgssvikt”. Da kan i det i noen tilfeller være et poeng å skille de.

Et annet aspekt ved dette er at det er lettere å plassere yngre barn i fosterhjem enn hva det er å plassere eldre barn, ettersom fosterhjemmene i større grad ønsker yngre barn. En av saksbehandlerne sier : ”hvis de er veldig nærme i alder, da er det kanskje lettere, men når det er såpass stort aldersspenn så opplever jeg at man ofte ønsker ett barn.” Men samtlige

intervjupersoner er enige i at alder veldig sjeldent er den avgjørende faktoren i disse sakene, selv om det tydeligvis er av en viss betydning. En av intervjupersonene svarer dette på spørsmålet om alder har mye å si for vurderingen: ”Jeg vil ikke si at det har mye å si, jeg tror i utgangspunktet barnets vansker har mye mer å si”. Dette utsagnet er veldig beskrivende for hva de andre intervjupersonene også tenker om det. En annen av intervjupersonen har dette å si om alder: ”Men jeg tror sann sett egentlig at vi tar den ganske grundig den vurderingen uavhengig av alder altså på disse barna”. Det handler i større grad om hvordan barna fungerer, hvordan relasjonen mellom barna er, hva de krever av oppfølging og hva de selv ønsker.

10.5.4 Fosterhjemmene

Det andre forholdet ved vurderinger knyttet til å ikke plassere søsken sammen går på fosterhjemmene. Det handler i stor grad om at fosterhjemmene kanskje bare ønsker ett barn og/eller at de ønsker barn i en spesifikk aldersgruppe, eller at man tenker at fosterhjemmet ikke vil tåle søsken og at belastningen vil bli for stor. I tillegg er det en generell manko på fosterhjem som vanskeliggjør saken ytterligere, for det er nemlig ikke bare å velge og vrake i fosterhjem, som en av saksbehandlerne sier; ”de vokser ikke på trær”. En av intervjupersonene forteller om hvordan mangelen på fosterhjem kan være årsaken til at søsken splittes:

Jeg tror nok ikke alltid at de plasseres hver for seg fordi barneverntjenesten mener det er det beste, men at det er det som rett og slett er tilgjengelig, fordi man har en manko på fosterhjem. Jeg tror nok at hadde man hatt flere fosterhjem å velge av til hver enkelt familie når man skal plassere, så tror jeg kanskje at man hadde hatt flere søskenplasseringer.

En annen intervjuperson sier følgende:

Det som jeg synes er ganske uheldig er når beredskapshjemmene har hatt søskenpar for eksempel, og de bor jo ofte ganske lenge i de beredskapshjemmene, opptil er år ikke sant og lenger, og så skal de i fosterhjem og da skal de splittes. Og så har det kanskje gått ganske bra i de beredskapshjemmene og de har hatt det ganske fint og det har i grunn greit og så splittes de fordi man ikke har fosterhjem som kan ta begge. Så det er jo ikke noe bra opplegg sånn sett, som man tilbyr barn fordi det er jo bare en systemgreie, det er jo ikke fornuft i det da.

I og med at man sjeldent kan velge og vrake i fosterhjem er man kanskje noen ganger nødt til å plassere søsknene i ulike fosterhjem fordi det er det man har tilgjengelig. I tillegg beskriver

en av intervjupersonene en slags resignasjon på temaet, ettersom man kanskje mister litt troen på at fosterhjemmene sier ja til søskenplassering eller at fosterhjemstjenesten kommer med noen som er villig til å ha søskenplassering.

Det blir også en vurdering i forhold til hvordan det fosterhjemmet ser ut i forhold til for eksempel biologiske barn i familien, men også av mer fysisk dimensjon om det rett og slett er plass til flere barn. Noen barn vil man for eksempel kanskje vurdere at ikke vil tåle biologiske barn i fosterhjemmet. En av saksbehandlerne forteller også om hvordan man ofte kan tenke at to søsken kan plasseres sammen men at det forutsetter at det ikke er veldig mange andre barn i det fosterhjemmet, for da kan det fort bli fullt hus. Hun sier videre: ”Det er ikke alltid med utgangspunkt i de søsknene som skal plasseres men også litt hvordan ser det hjemmet ut og litt sånn hva er de villig til å stille opp med”.

Enkelte av intervjupersonene gir uttrykk for at en del av denne problemstillingen kanskje i noen grad handler om en mangelfull rekruttering av fosterhjem, at rekrutteringen ikke går bredt nok ut og at søsken ikke er et stort nok tema i rekrutteringsprosessen.

Fosterhjemmenes kapasitet og belastningsgrense

Et aspekt knyttet til vurderingen av fosterhjemmene går på hva man vurderer at fosterhjemmene tåler og har kapasitet til. Dette ser ut til å henge sammen med hva man vurderer at barnas behov er. I de tilfellene hvor barna har store, omfattende og krevende omsorgsbehov, vurderer saksbehandlerne i mange tilfeller at de behovene vil bli for store å dekke for ett fosterhjem, slik at det kan være bedre for barna å bli plassert i hvert sitt fosterhjem, slik jeg har nevnt tidligere. Men det kommer tydelig frem i intervjuene hvordan flere av intervjupersonene snakker om fosterhjem som de vurderer ikke vil tåle å ha en søskenplassering. En av intervjupersonene sier for eksempel: ”Det er jo fosterhjemmene det ofte ryker på, det er de man ikke tenker greier det ikke sant”. Hun sier videre ”hadde man hatt sterke nok fosterhjem så kunne man tatt begge barna, tror jeg ofte, men man har ikke det. Man vurderer at de hjemmene ikke vil greie to barn, at det blir for mye”. Barnas individuelle behov blir altså vurdert opp i mot hva man har tilgjengelig av fosterhjem og hva man tenker at de kan tåle å stå i. En av intervjupersonene argumenterer imidlertid for at en søskenplassering ikke trenger å bety så mye større belastning enn hva ett fosterbarn vil være. Hun argumenterer for at et fosterhjemsoppdrag uansett vil bety at man tilsesetter egne behov for et barn, og

som hun sier: ”da er på en måte spørsmålet; hvor mye mer må du tilsidesette av egne behov og ønsker ved å ta et søskenpar kontra å ta en? Jeg tror ikke forskjellen er så stor uansett, det er selvfølgelig mer jobb men du har et barn der uansett på en måte”.

Hvis man har søsken man tenker kunne bodd sammen da tenker jeg at man må leite litt videre, til å finne noen som kan tåle det og som er sterke nok til å stå i det.

Det vil uansett stilles større krav til de fosterhjemmene som tar i mot søsken. En annen intervjuperson beskriver søskenplassering som en ”kjempe oppgave” fordi det er vanskelig å skulle tilfredsstille to barn som ofte kjemper om oppmerksomheten. Hun mener ”man er avhengig av at det er to aktive fosterforeldre i familien hvis de skal klare søsken. Du må være på banen, det må være et felles prosjekt de går inn for, at det ikke er fostermors prosjekt å være fostermor og så er fosterfar litt sånn på siden. De må være aktive begge to”. En av saksbehandlerne beskriver noe lignende og sier at hvis et fosterhjem skal tåle to barn så ”skal det i hvert fall være et godt utrustet fosterhjem som skal klare å se begge barna for det de er og for det de trenger”. For i mange tilfeller kan barna streve på ulike områder og holde på med forskjellige prosesser, og da krever det mer av fosterforeldrene å klare å følge opp og støtte begge barna med det de jobber med.

En av intervjupersonene illustrerer hvordan dette også henger sammen med en bekymring for at en søskenplassering gir større risiko for sprekk når hun sier: ”For det er jo noe med hva slags fosterhjem greier man å rekruttere, hva er de kapable til? Er det mulig? Det er bedre å bo hver for seg hvis man unngår sprekk, enn om man har de sammen også greier de det ikke”. Denne bekymringen er det flere av intervjupersonene som tar opp. Det blir på en måte et spørsmål om man skal vektlegge kontinuitet ved at de får bevare og beholde søskenrelasjonen eller om man skal vektlegge stabilitet fordi det for noen av saksbehandlere råder en tankegang om at en individuell plassering gir større sjanse for at fosterhjemmet tåler plasseringen. En av intervjupersonene sier derimot at det er såpass mye som går inn i en vurdering før fosterhjemmene ”kaster inn håndkle” at hun i utgangspunktet tenker at ”hvis det er to barn som har relativt aldersadekvat fungering, ikke noe særskilt på en måte, så tenker jeg at risikoen for sprekk da er ikke så mye markant større, at det nødvendigvis bør begrunne at man bør splitte søskenpar”. Hun sier også videre at risikoen for sprekk vil være tilstede selv med en om barnet har store og krevende behov. En tredje intervjuperson har dette å si om tema: ”jeg tror man er så redd for at de skal sprekke og så tror jeg man har erfart at de sprekker.

Men jeg har tenkt at hvordan kan du vite det? Den sjansen skal man på en måte ikke ta fordi det blir så vanskelig hvis det sprekker, at man safer litt da”.

Fosterhjemmenes egne ønsker

Det kommer frem i intervjuene at fosterhjemmene ofte har ønsker for plasseringen og at de ønskene ikke alltid er forenelige med søskenplassering. Det kan handle om at de ønsker et spesielt kjønn eller et barn i en spesifikk aldersgruppe, men også antall barn. Noen av intervjupersonene gir uttrykk for at det er sjeldent at fosterhjemmene kommer med eksplisitte ønsker om søsken. En av dem sier: ”Det er nok helst motsatt. Jeg tror jeg har til gode å høre om fosterhjem som eksplisitt ønsker søsken. Det er fosterhjem som ikke har sagt nei når dem blir spurt, men jeg tror ikke har hørt om noen som i utgangspunktet har sagt det.” En annen saksbehandler sier: ”De aller fleste, hvertfall sånn som jeg har opplevd, ønsker bare ett barn hvis ikke det er tvillinger da, da er det litt annerledes eller hvis de er veldig nærme i alder, da er det kanskje lettere, men når det er såpass stort aldersspenn så opplever jeg at man ofte ønsker ett barn”. Her spiller også alder inn. En tredje intervjuperson sier også at det er mye lettere å finne fosterhjem til ett barn enn til to barn og spesielt hvis det er litt aldersforskjell, fordi det er mange flere som ønsker et yngre enn et eldre barn.

Fosterforeldrene er ikke nødvendigvis opptatt av søskenrelasjonen heller, det kom frem i et av intervjuene. Men så har du noen fosterfamilier som gjerne ønsker søsken, selv om de tydeligvis ikke er i flertall. Det betyr ikke nødvendigvis at de får søsken plassert hos seg. En av intervjupersonene forteller: ”Så kan det jo hende at det står at de ønsker søskenplassering og så møter vi de og tenker i hvert fall ikke disse søsknene, for en søskenflokk er ikke en søskenflokk”. Dette går nok også i stor grad på hva man vurderer at fosterhjemmet tåler, slik jeg gikk nærmere inn på i kapitlet over. En annen saksbehandler beskriver også hvordan barnevernet har evnen til å snu og endre mening, hvis de opplever fosterforeldre som veldig gjerne ønsker å få til at søsken skal bo sammen. I den forbindelse forteller hun slik: ” Men jeg har jo også hatt plasseringer hvor vi egentlig var i mot søskenplassering for vi tenkte at det ble en for stor belastning, hvor fosterforeldrene klarte å overtale oss til å plassere de sammen. Så vi har evnen til å snu også”. Dette var fosterforeldre som var veldig innstilt på å klare det og gjerne ønsket at barna skulle få holde sammen.

Om ungdomstiden: Splitte de nå eller etterpå?

Noen av intervjupersonene tar opp hvordan det blir en vurdering om fosterhjemmene ikke bare har kapasitet til å tåle belastningen av søsken her og nå, men også hva man tenker at fosterhjemmene kan tåle over tid. Spesielt blir ungdomstiden nevnt som en faktor.

Ungdomstiden er jo en generelt sårbar tid med mange, ofte motstridende følelser, forandringer, og preget av en løsrivningsprosess og selvstendigjøring. Ungdommer har dermed helt andre behov enn mindre, små barn har.

En av intervjupersonene sier:

Og noen ganger så blir jo vurderingen også sånn at vi tenker at skal vi splitte de nå, for vi tenker at dette kommer ikke fosterforeldrene til å klare å stå i når de kommer i ungdomsalder for eksempel, eller skal de få bo sammen til de kommer i en ungdomsalder og så eventuelt splittes.

For det første illustrerer dette en antagelse om at mange av disse barna kan i større grad bli utfordrende for fosterhjemmene desto eldre de blir og at man nesten forventer at ungdomstiden skal bli så vanskelig at fosterhjemmene ikke tåler den belastningen. Samtidig illustreres også noe av kompleksiteten i de avgjørelsene og beslutningene ansatte i barnevernet må forholde seg til. De skal vurdere fortiden og på bakgrunn av den og situasjonen her og nå, gjøre antagelser om fremtiden.

Og det er også fordi at når jeg ser at de kommer i ungdomsalder, når de som er plassert sammen som små kommer i ungdomsalder, så er det, jeg vet ikke om det er noe statistikk på det, men jeg innbiller meg at det er en større sprekk sjans da hvis du har en søskenplassering enn vanlig fosterhjem med bare ett barn. ;em jeg har ikke noe statistikk på det i de t hele tatt altså, men jeg bare tenker gjennom de plasseringene jeg har hatt så ser jeg jo at når de kommer opp i ungdomsalder så er det mange som har måttet flytte hver for seg.

Ungdomstiden var også et aspekt som kom frem når temaet alder ble diskutert om hvorvidt det spiller inn på vurderingene av om søsken skal plasseres sammen. Dette henger også sammen med at alder i seg selv skaper ulike behov. En av intervjupersonene gjør imidlertid et poeng ut av at søsken med stor aldersforskjell og hvor en eller flere søsken er ungdommer kan vanskeliggjøre relasjonen med de yngre, hun sier: ”Når de er ungdommer har de kanskje helt andre behov. At eldre kanskje ikke, at eldre gjør at det ikke blir så lett for de små også fordi de hadde med seg mer i bagasjen.

10.5.5 Søskenrelasjonen kan bevares på andre måter enn å bo sammen

I intervjuene ble det også tematisert hvordan søskenrelasjonen kan bevares på andre måter enn nødvendigvis å bo sammen. En av intervjupersonene forteller for eksempel om de tilfeller hvor man har vurdert at søsken ikke bør flyttes sammen grunnet en vanskelig og utfordrende relasjon. Hun sier: ”Da har vi noen ganger vurdert at det er lettere å bo hver for seg og at de kan jobbe, men med mye søskensamvær”. En annen intervjuperson sier: ”jeg tenker i hvert fall det, hvis det har vært veldig usunt, så lærer du liksom innimellom slagene hvordan du neste gang skal møte og så får man snakket litt om hva var det som var vanskelig og så kan man jobbe med det til neste gang”. I noen tilfeller kan altså separat plassering være en måte å ”redde” den søskenrelasjonen. En tredje intervjuperson har følgende å si om saken:

At de nesten har det bedre ved at de får lov til å bo hver for seg og at de kan se hverandre ofte og at de er trygge på at den andre har det bra. Vi har jo søskenflokker som ikke bor sammen, og hvor de ikke tåler eller orker å se hverandre så mye. Men da har vi fosterhjemmene jevnlig inne her sammen for å gi veiledning og for å gi informasjon om den andre søsken så at de kan dra hjem og vite at søsteren min har det bra. Sånn og sånn skjer i livet hennes.

Saksbehandlerne forteller også om at i de tilfellene hvor de splitter søsken så prøver de å finne fosterhjem som er i nærheten av hverandre slik at det skal være lettere å holde kontakten. En intervjuperson sier for eksempel dette: ”Vi leter etter fosterhjem som ligger i nærheten av hverandre så de kan opprettholde ganske mye kontakt. Men at de får sjansen til å jobbe med de vanskelige tingene på hvert sitt sted”. En annen intervjuperson sier følgende: ”Hvis vi har plassert ett barn først og så skal plassere søsken etterpå, så er jo det også noe vi har med i vurderingen når man skal plassere nummer to, avstanden til søsken. Det er ikke alltid det lar seg gjøre å ta hensyn til, men det er med i vurderingen i hvert fall”.

En av saksbehandlerne forteller også om hvordan søsken i dag, i større grad også kan holde kontakten over sosiale medier som facebook, instagram, snapchat osv. For barn og unge i dag kan det være en vel så viktig måte å holde kontakten på, som det å møtes ansikt til ansikt. Da er det viktig å ikke ta fra barna og ungdommene de mulighetene til å holde kontakt over sosiale medier og heller ikke undervurdere verdien av det.

Søskensamvær

Når det gjelder søskensamvær forteller intervjupersonene at søskensamvær er en viktig måte for søsken å holde kontakt med hverandre på og at de der får muligheten til å oppdatere seg på situasjonen i hverandres liv. Saksbehandlerne forteller at det er ulikt fra sak til sak hvor mye søskensamvær det arrangeres, og at det er litt forskjellig og at det varierer hvem som organiserer og arrangerer dette. I enkelte tilfeller er det barneverntjenesten som regulerer antall samvær mens i andre tilfeller organiserer fosterhjemmene det selv. En saksbehandler sier for eksempel: ”har jo hørt om flere eksempler hvor fosterhjem, hvor barneverntjenesten på en måte sørger for at de får kontakt med hverandre og at de ordner det fint på egenhånd og det er nok det som kanskje fungerer best, når det blir en sånn naturlig greie”. Flere av intervjupersonene sier også at i de tilfellene hvor barna ikke har foreldresamvær, av ulike grunner, blir søskensamværene desto viktigere slik en av intervjupersonene sier: ”men så er det noen ganger de ikke har samvær med foreldrene sine i det hele tatt og da er det o i hvert fall viktig tenker man å få til de søskensamværene”.

Det som imidlertid er interessant i forhold til dette med søskensamvær er hvordan saksbehandlerne gir uttrykk for at det kan være en ting som ofte faller litt bort i arbeidspresset og at det er en ting det i noen grad ”syndes” i mot. En intervjuperson sier for eksempel:

Ja at ofte så er det ikke noen gode grunner, eller det varierer fra sak til sak, men at søsken kunne nok i større grad hatt mer kontakt med hverandre når de bor i forskjellige fosterhjem enn det dem har i dag. Og at det da syndes litt i mot at dem skal ha muligheten for det, fordi det ikke blir lagt til rette for.

Det kan på den ene siden handle om at søskenrelasjonen til en viss grad blir undervurdert slik en av intervjupersonene nevner: ”Jeg tenker nok at den søskenrelasjonen ikke alltid har blitt like tungt vurdert, med samvær og at, ja hvis foreldrene har 6 samvær i året da så er det ofte at man har færre søskentreff enn det, uten at det nødvendigvis foreligger veldig gode faglige grunner for at søsken ikke skal treffes.”. En annen forteller om at det kan handle om at man ønsker at barnet skal få tid og ro til å knytte seg til fosterhjemmet og at man bruker tiden på det. En tredje intervjuperson gir uttrykk for at hun opplever at hverdagen blir så full av ting når de flytter i fosterhjem og så er det kanskje ”foreldrene som maser da” og at det blir litt sånn ”jaja, må ha det da”.

10.6 Barnas stemme

Samtlige intervjupersoner presenterte det å snakke med barna som viktig i sitt arbeid. De nevner og at det er viktig å snakke med barna i den prosessen når man vurderer fosterhjem for barna og om de skal flytte sammen med eventuelle søsken, om enn i noe ulik grad. De er alle enige i at man snakker med barna men det tillegges vekt utifra barnets alder og modenhet. En av intervjupersonene presenterer det å snakke med barna som noe som ”holdes veldig høyt oppe” på kontoret og at hvis de ikke gjør det så skal det være en grunn til det. Videre i intervjuet forteller hun : ”... vi er veldig opptatt av å snakke med barna, hva er det barna tenker om det og så er det jo vår oppgave å ta avgjørelsene ikke sant. Men at det skal man hvert fall gjøre; å snakke med barna om hva de vil”. Et viktig poeng som kommer frem her er nettopp at det *er* viktig å snakke med barna, men det er *saksbehandlerne*s oppgave å ta selve avgjørelsene om plasseringene. Og noen ganger tas avgjørelser som står i motsetning til hva barnet ønsker. Den ene intervjupersonen trekker frem en sak hvor to søstre var litt frem og tilbake om de ønsket å bo i samme fosterhjem men hvor de tilslutt ble plassert sammen. Selv om de i utgangspunktet ikke ønsket å bo sammen er de nå glade for at de gjør nettopp det. En annen intervjuperson trekker frem at barna i de fleste tilfeller kanskje ønsker å bo sammen med søsknene sine men samtidig ”ser de jo ikke alltid sine utfordringer” og klarer dermed ikke å vurdere om det er til det beste for dem selv. Dette handler om at barna ikke nødvendigvis klarer å vurdere de langsiktige konsekvensene av de alternativene det er tale om. På spørsmål om i hvilken grad intervjupersonen opplevde at søsken selv ønsker å bo sammen svarte hun: ”ja jeg synes søsken ofte vil men at det ikke blir sånn”. Noe som kan henge sammen med at man vurderer at det er til barnets beste å ikke flytte sammen med søsken selv om de selv ønsker det. Ønsket kan være reelt nok, men det kan være at det i den foreliggende situasjonen ikke vil være riktig å legge vekt på det. Dette er et av de eksemplene hvor forholdet mellom barnets beste og barnets rett til deltakelse kommer tydelig frem.

Flere av intervjupersonene trekker frem at selv om man snakker med barna spør man ikke nødvendigvis direkte om de ønsker å bo sammen med søsknene i fosterhjem. På et spørsmål om saksbehandlerne snakker med barna om deres ønsker for egen plassering svarer en av intervjupersonene at det i noe grad forekommer. En annen intervjuperson forklarer det slik: ”... vi tar de jo ofte med, ikke nødvendigvis ”vil du bo sammen med søsteren din eller ikke” men at de beskriver den relasjonen de har hatt til søsknene sine”. En side av dette er at man kanskje ikke ønsker å skape falske forhåpninger hos barna eller at det blir en form for lojalitetskonflikt hvor de svarer det de tror søsknene eller de voksne ønsker at de skal svare.

En av intervjupersonene forklarer denne problemstillingen slik: ”Det er litt sånn med det å balansere å ikke bygge opp forhåpninger og forventninger hos barn som i realiteten setter oss i en posisjon hvor vi ikke får fosterhjem til barna”. Det kommer frem at saksbehandlerne kan få frem informasjon på andre måter enn å spørre direkte som for eksempel ved å snakke om relasjonene barna har til sine søsken. En av intervjupersonene forteller hvordan hun i mange tilfeller anvender diverse former for nettverkskart og i den forbindelse også bruker det hun kaller en relasjonskoffert, hvor de kan plassere alt fra tanter, onkler til hunder og søsken. Det gir en gylden mulighet til å snakke med barna om hvem de har relasjoner til og hvordan de relasjonene fungerer.

Det oppleves at det å snakke med barna i stor grad er en innarbeidet rutine og en selvfølge i arbeidet for de intervjupersonene jeg har snakket med. Men det kommer likevel frem at de i ulik grad tar hensyn til eller etterfølger barnets ønsker, ofte begrunnet i at barneverntjenestens tanke om at barnets beste er motstridende med hva barnet selv tenker er det beste eller hva det ønsker.

10.7 Hva baserer saksbehandlerne sine vurderinger på?

I dette kapittelet fokuserer jeg på hva saksbehandlerne i intervjuene gir uttrykk for at de baserer sine vurderinger på, hvilken kunnskap det er de benytter seg av.

Saksbehandlerne gir gjennomgående uttrykk for at erfaringskunnskap fra barnevernsfeltet har avgjørende betydning for deres vurderinger og beslutninger i søskenspørsmålet. Et beskrivende utsagn om dette temaet av en av intervjupersonene var for eksempel: ”Og det handler jo om erfaring, det handler jo om hva man har sett opp gjennom årene”. En annen av intervjupersonene sier følgende: ”Og noen har jo, noen av de som jobber her nede, jobbet så pass lenge at de har en sånn viss, noen visse ideer i hvert fall om hva slags type omsorgssvikt som gjør at vi tenker at det kan bli for vanskelig rett å slett å bo sammen”. Flere av saksbehandlerne nevnte også at de hadde egne søsken og til dels kunne relatere til de erfaringene og de følelsene. En av saksbehandlerne sa følgende: ”Jeg har jo søsken selv. Så man relaterer jo veldig til det da tenker jeg da, hvis man tenker ut i fra det”. En annen saksbehandler sa i et tilfelle: ”Jeg har jo en søster og hvis jeg hadde blitt flyttet, hadde i hvertfall jeg blitt sur om jeg ikke fikk bo sammen med søsteren min”.

Videre forteller intervjupersonene at når de skal vurdere søskenrelasjonen er de i stor grad er avhengige av observasjoner fra beredskapshjemmene og derfor også ønsker en beredskapsplassing. Hun sier:

Det å bestemme seg for å plassere to søsken sammen, rett fra det biologiske hjemmet er ofte en større utfordring for da vet man egentlig veldig lite om de før man skal plassere. Så noen ganger har det vært sånn at før vi skal plassere så har vi ønsket en beredskapsplassing først før vi finner fosterhjem til de. For å kunne observere og se hva slags kontakt de faktisk har.

Litt senere forteller hun også om hvordan de på hennes kontor benytter seg av vurderingsredskapet «Sibling Relationship Check List». Et skjema for å kartlegge forhold ved søskenrelasjonen. Den er oversatt og tilpasset norske forhold av Toril Havik og Vigdis Bunkholdt. På spørsmål om de andre intervjupersonene bruker noen former for verktøy i sine vurderinger svarer samtlige at det i stor grad blir en skjønnsmessig vurdering. En nevner også at de er hyppige brukere av relasjonskoffert og ulike former for nettverkskart, men det er verktøy som ikke utelukkende går på søsken.

Et interessant aspekt knyttet til dette med hvordan saksbehandlerne vurderer om søsken skal plasseres sammen og hva de baserer sine vurderinger på, går ut på at man i noen tilfeller tar vurderingen ut i fra det skriftlige materialet som finnes. En av intervjupersonene sier dette: ”Men det er jo ikke alltid vi gjør det, noen ganger er vurderingen tatt ut i fra historien deres, det skriftlige materialet på de”. Videre sier hun: ”Noen ganger så har vi ikke sett barna en gang før vi skal plassere dem. Sånn at vi leser oss frem til hva som står i papirene og danner oss noen hypoteser og så må vi ut å sjekke ut via skjemaer og via beredskapshjemmene eller andre steder hvor de er”.

Som nevnt i avsnittet over er også samtaler med barna i ulik grad med på å bestemme utfallet.

10.7.1 Holdninger

Et tema jeg var interessert i å undersøke var om saksbehandlerne opplevde at søskenplasseringer var noe som i større eller mindre grad ble styrt av holdninger til det temaet. Halvparten av saksbehandlerne ga uttrykk for at de ikke opplevde at det fantes negative holdninger til temaet søskenplassering og at de syntes de var flinke til å individuelt vurdere hver enkelt sak. Noen av de andre intervjupersonene ga derimot uttrykk for at

søskenplasseringer var noe som i en viss grad ble styrt av holdninger til å plassere søsken sammen.

En av intervjupersonene sa følgende om holdninger: ”Det er litt sånn holdninger knyttet til det har jeg merket, fordi det er jo en egen avdeling her, en fosterhjemsavdeling som jobber med det og der er det litt sånn ”søsken er helt uaktuelt” eller det ja, eller det kan gå. Men jeg tror mange ser, at noen kanskje er redde for at de sprekker”. Hun opplevde at det var en holdning som tilsa at søskenplasseringer i utgangspunktet nesten var litt uaktuelt. Videre i intervjuet sa hun: ” Men jeg har tenkt: at hvordan kan du vite det? Vi kan jo diskutere dette her. Men noen har de, litt sånn holdningene at det, den sjansen skal man på en måte ikke ta da. Fordi det blir så veldig vanskelig hvis det sprekker”. Hun opplevde at holdningene gjorde det vanskelig å diskutere søskenplasseringer i andre tilfeller nettopp fordi at de som jobbet på fosterhjemsavdelingen kanskje hadde så mange erfaringer med at søskenplassering ikke fungerer at det til dels ble regelen; at søskenplasseringer er vanskelig. Hun ønsket at det i større grad skulle være rom for å diskutere det og at man heller skulle se på mulighetene fremfor utfordringene.

En annen intervjuperson ga uttrykk for at det på hennes kontor var en som hun selv kalte det ”resignert” holdning til det med søskenplasseringer. Men i hennes tilfelle handlet det mer om at man ikke hadde troen på at fosterhjemmene skulle si ja til å ta i mot søsken eller at fosterhjemstjenesten skulle komme med noen som er villige til å ha søskenplassering. Hun sier: ”Det er nok kanskje det litt sånn generelle i hvert fall, som jeg opplever det. Litt resignert til tider på tema”. Har man hatt mange erfaringer med fosterhjem som ikke er villige eller ønsker søskenplassering kan det med andre ord utvikle seg en holdning til at det nesten ikke er vits å prøve en gang. Videre i intervjuet forteller hun om hvordan det kan påvirke måten man kommuniserer søskenplasseringer ut i dialogen med potensielle fosterhjem også ettersom barnevernet til tider ”har veldig problemfokus” og ikke alltid klarer å se mulighetene.

10.8 Hva må til?

Intervjupersonene ble også spurt om hva de tenkte at må til for at flere søsken skal kunne bli plassert sammen ved fosterhjems plassering. Gjennomgående for alle intervjuene var at det må tettere oppfølging og mer veiledning til. En av intervjupersonene sier for eksempel: ”nei jeg tenker jo at man trenger enda, altså bedre oppfølging av fosterhjemmene. Det er jo en grunn

til at man vet hvorfor de sprekker, at mange fosterhjem opplever og føler de ikke får den oppfølgingen og veiledningen de trenger”. En annen intervjuperson mener også at veiledningen i større grad må ta utgangspunkt i erfaringer med hvor godt søskenplasseringer kan fungere også, et litt mer ”salutogent” perspektiv hvor man ”klarer å se hvor mye som faktisk fungerer da, ved å ha søsken i fosterhjem og kommuniserer det ut i dialogen med potensielle fosterhjem men også når man vurderer helt konkrete familier”. Videre sier hun ”at man formidler en del av de mulighetene som ligger i det å ha søsken og da. Og mye hvor viktig det kan være for barnet selv om fosterhjemmene nok kan oppleve det som krevende, men hva det gir igjen det søskenparet som slipper å bli splitta”. Saksbehandlerne gir uttrykk for at de ikke har muligheten til å følge opp fosterhjemmene så tett som de gjerne skulle ønsket. I forbindelse med tettere oppfølging og veiledning blir også gode avlastningsmuligheter nevnt som en viktig faktor.

En saksbehandler nevner også at søsken i større grad bør være et tema på PRIDE-kursene som mange fosterhjem tar i forkant av å bli fosterforeldre. En av intervjupersonene foreslår også egne PRIDE-kurs for de fosterhjemmene som har søsken, hun argumenterer det med at ”For man får litt informasjon om det på PRIDE-kurs men det er før plassering, det er noe helt annet når du står midt oppi det med begge beina”. Et annet gjennomgående tema i forhold til hva som må til er at man kanskje i større grad kan frikjøpe fosterforeldrene for lengre perioder ved søskenplasseringer.

En av intervjupersonene mener det må en annerledes tankegang til, hun sier: ”At man tenker litt annerledes om hva slags ressurs søsken kan være for hverandre”. Saksbehandlerne gir også uttrykk for at rekrutteringen må gå bredere ut og at det er større fokus på søsken i selve rekrutteringsfasen.

11 Oppsummerende drøfting og diskusjon av hovedfunnene

I dette kapittelet blir hovedfunnene om hvordan saksbehandlerne vurderer søskenplasseringer oppsummert og drøftet i lys av teori og forskning. Jeg velger her å også komme med egne betraktninger. Det skulle bli for omfattende å drøfte og diskutere hvert aspekt som er presentert som funn i denne oppgaven. Derfor har jeg valgt ut noen punkter jeg vil drøfte.

11.1 Først en oppsummering

Funnene i denne oppgaven går i retning av hva saksbehandlerne gir uttrykk for at er viktige i vurderingen av om søsken skal plasseres sammen eller ikke. Jeg har i første omgang sett på hvordan saksbehandlerne snakker om søskenrelasjonens betydning. I den forbindelse har jeg hatt fokus på hvordan de snakker om at søskenrelasjonen har en egenverdi i form av å være en søskenrelasjon, en viktig og ofte livslang relasjon. Deretter har jeg sett på hvordan de vurderer søskenrelasjonen i forhold til foreldrerelasjonen i de sakene hvor barnevernet har overtatt omsorgen som en følge av ulike grunner, ofte omsorgssvikt. De to neste hovedtemaene går ut på hva saksbehandlerne har gitt uttrykk for at er grunner for å plassere søsken sammen og hva som er grunner for å ikke plassere søsken sammen. Det er her hovedtyngden av materialet ligger. Saksbehandlerne nevner hovedsakelig at grunner for å plassere søsken sammen er knyttet til en vurdering av at søskenrelasjonen gir trygghet i form av at man har noen man kjenner og noen som forstår ens livssituasjon. Det handler i stor grad også om hvordan kontinuitet og livssammenheng er en grunn for å plassere søsken sammen. Søsken kan hjelpe hverandre med å bekrefte, avkrefte og bearbeide historiene, ofte fordi man deler samme historie selv om man opplever og erfarer den noe ulikt. Saksbehandlerne argumenterer også for at det kan oppleves som lettere for barna å tilpasse seg fosterhjemmet og å være fosterbarn i fosterhjemmet når de ikke er alene om det. Et annet viktig poeng med å plassere søsken sammen går ut på at det i større grad er lettere å bevare kultur, språk og religion. Den siste hovedgrunnen for å plassere søsken sammen handler om hvordan søsken som splittes til dels kan bruke mye energi på å bekymre seg og å savne søsken.

Grunner for å skille søsken går for det første ut på at man vurderer relasjonen mellom søsknene til å være skadelige eller svært utfordrende. Her undersøkes det om søskenrelasjonen er av utviklingshemmende eller utviklingsfremmende art. I mange tilfeller er nettopp søskenrelasjonen utviklingshemmende. Søsken kan nemlig være konstruktive (utviklingsfremmende) eller destruktive (utviklingshemmende) (Bunkholdt og Grinde 2004,

sitert fra Winsvold mfl. 2012, 3). Det handler i såfall om problematiske samhandlings- og relasjonsmønstre. Saksbehandlerne nevner tre forhold som kan være avgjørende i den sammenheng og det handler om relasjoner som er preget av sjalusi i form av at barna kan ha blitt favorisert og forskjellsbehandlet av foreldrene sine, om de relasjonene som er preget av parentifisering og de få tilfellene hvor det har oppstått vold og seksuelle overgrep mellom søsken. Et annet forhold som i stor grad gjør seg gjeldende er hva man vurderer at barnet individuelt har av behov og vansker. Deretter har jeg sett på om og i hvilken grad forhold som alder og kjønn gjør seg gjeldende i disse vurderingene. Vurderingene om søsken skal plasseres i samme fosterhjem styres også av hva man har tilgjengelig av fosterhjem, hva man vurderer at de har kapasitet til å tåle av belastninger men også hva fosterhjemmene selv har av ønsker for de barna de skal ha boende hos seg. Et viktig argument som saksbehandlerne tar opp er også at søskenrelasjonen kan bevares på andre måter enn ved å bo sammen. Her blir spesielt søskensamvær viktig. Jeg har også sett på hvordan saksbehandlerne snakker om barnas medvirkning i søskenspørsmålet. Tilslutt har jeg vært innom hvilken kunnskap saksbehandlerne gir uttrykk for at de baserer sine vurderinger på. Her har jeg spesielt vært interessert i deres erfaringskunnskap og holdninger på kontorene.

Problemstillingen jeg formulerte for denne masteroppgaven handler om hvordan barnevernansatte vurderer om søsken skal plasseres sammen. Jeg satte også opp noen underspørsmål som gikk på hvilke temaer som er sentrale i begrunnelsen, hva begrunnes som årsaker for og i mot og hva saksbehandlerne gir uttrykk for at de baserer sine vurderinger på. De tre underspørsmålene har jeg forsøkt å besvare i kapitlet ovenfor hvor jeg har belyst det med sitater fra intervjuene.

11.2 Om begrunnelsene for å holde søsken samlet i fosterhjem

I samfunnet vårt står kjernefamilien sterkt og det råder en normativ tanke om at familie er viktig og den beste institusjonen å vokse opp i, dette gjenspeiles både i menneskerettskonvensjonen og barnekonvensjonen. På samme måte opplever jeg at det råder en normativ tanke eller antagelse om at søsken har sterke bånd til hverandre og at den er viktig å bevare. For når saksbehandlerne beskriver grunner for å plassere søsken sammen handler det i stor grad om det. Som en av intervjupersonene sa: ”søsken er jo kjempe viktig”. Det handler om et sterkt moralsk imperativ, denne forståelsen av at søsken er viktig. Således kan man også argumentere for at det handler om en overordnet diskurs om søsken. Samtlige

intervjupersoner ga uttrykk for at de mente at søskenplasseringer i mange tilfeller var til det beste for barna og at det fantes mange gode grunner for å plassere søsken i samme fosterhjem. Saksbehandlerne nevner her at søsken er en trygghet for hverandre og at de kan hjelpe hverandre med hverandres historier. Dette med historier og livssammenheng er noe man kan forstå og se i lys også innenfor en narrativ kontekst. Og det er her søsken kan spille en rolle, ved at ens historier også skal forholde seg til tidligere fortalte historier og andres historier. Spesielt kan eldre søsken hjelpe yngre søsken med historiene. Det handler om å skape mening av hverdagens små og større hendelser og dette skal settes inn i en sammenheng, Søsken kan altså hjelpe hverandre med mulige forståelser og narrativer om deres liv, og det kan være viktig for identitetsskapelse og mulige utviklingsveier videre. Dette kan man videre se i sammenheng med å skape *kontinuitet*. Når barn flyttes i fosterhjem, bryter vi uansett tilgangen til den viktigste kilden til kontinuitet, ettersom barnet flyttes ut av det opprinnelige hjemmet og kontakten med foreldrene blir helt eller delvis avbrutt. Man gjør dette fordi man vurderer at barnet trenger større stabilitet i omsorgen enn det får hos sine biologiske foreldre. Søsken kan i disse tilfellene bety at barnet kan fortsette å til dels være omgitt av de menneskene som utgjør trådene i livet. Når søsken fortsetter å bo sammen medfører det en kontinuitet i deres livshistorie. Det kan være en tryggende faktor for barna, dersom de ellers har en relasjon der de hovedsakelig styrker og tillater hverandre å falle til ro i en ny familie.

Et annet aspekt jeg har lyst å trekke frem i denne drøftingsdelen er hvordan søsken til dels kan bruke mye tid og energi på å bekymre seg for søsken når de ikke blir plassert i samme fosterhjem. Og som en av intervjupersonene sa er det et av bakteppene med å ikke plassere søsken sammen og som kan løses ved å plassere de sammen. Det som imidlertid er interessant i forhold til denne problemstillingen er hvordan dette også av noen av intervjupersonene brukes som et argument for å plassere søsken i ulike fosterhjem. For denne problemstillingen henger i stor grad sammen med de tilfellene hvor søsken har hatt en parentifisert rolle ovenfor yngre søsken. En av saksbehandlerne kom med et eksempel om to søsken som ble plassert sammen hvor hun beskriver: ”hvis den minste hadde blitt plassert et annet sted så hadde hun kanskje ikke tatt så mye del i det eller hatt så mye synspunkter om det annet enn at kanskje ”det går bra” og lene seg tilbake og stole på det. Nå blir det jo en ekstra belastning for den eldste”. Søsken kan altså bruke tid på å bekymre seg for hverandre selv om de blir plassert sammen i fosterhjemmet. Dette ble i det tilfellet nå vurdert som en grunn for hvorfor man kanskje bør splitte de. Nå skal det sies at jeg ikke nødvendigvis tenker at belastningen og bekymringen hadde blitt noe mindre av å skille søsknene. Rådene som fremkommer i

Søskenråd (Forandringsfabrikken 2013, 8) sier også noe om dette; ”Mange av oss har hatt mye omsorgsansvar for søsken. Husk at bekymringene våre for søsken kan være store, når vi må flytte fra dem. Og at bekymringene ikke blir mindre når vi ikke får vite nok om hvordan det går med dem”.

Samtlige intervjupersoner ga uttrykk for at de mente at søskenplasseringer i mange tilfeller var til det beste for barna og at det fantes mange gode grunner for å plassere søsken i samme fosterhjem. Men jeg opplevde også at mange av intervjupersonene hadde et stort ”men” i sine fortellinger. Et eksempel var en av intervjupersonene som sa: ”Og jeg har plassert søsken sammen jeg altså, så det er ikke sånn at jeg er i mot søskenplasseringer, men jeg ser ofte at de har kjempet så veldig der de kommer fra at det skal i hvertfall grundig gjennomtenkning før jeg tenker at disse skal kunne bo sammen”. Dette var gjennomgående for alle intervjuene, de forteller om positive sider av å plassere søsken sammen og positivt om søskenrelasjonen generelt, men det er et ”men i fortellingene. Av ulike grunner ”trumfes” viktigheten av søskenrelasjonen ut mot andre forhold. Det er dette men’et jeg forsøkte å utvide og redegjøre for i kapitlet om grunner for å ikke plassere søsken sammen og nå videre i denne frøftingsdelen.

11.3 Om begrunnelsene for å splitte søsken ved fosterhjemsplassing

Saksbehandlerne kommer med omfattende og detaljerte beskrivelser av begrunnelser for å splitte søsken. Et viktig punkt for saksbehandlerne var her hvordan man i noen tilfeller vurderer at søskenrelasjonen kan være så preget av problematiske samhandlings- og relasjonsmønstre at det ikke skulle være ”vits” i å plassere dem sammen og redde et forhold som rett og slett ikke eksisterer. Derfor er det av avgjørende betydning å vurdere søskenrelasjonens kvalitet før man bestemmer seg for hvordan man skal plassere barna. Er det en dårlig relasjon i bunn er det ikke sikkert det er ”vits” å skulle prøve å plassere de sammen, bare på grunn av en normativ tanke om at søsken hører sammen. Søsken som lever med alvorlig omsorgssvikt kan være nært knyttet til hverandre, men kvaliteten i denne tilknytningen kan være annerledes enn hos søsken som lever med trygg og god omsorg. Noen har en utviklingsfremmende relasjon seg i mellom, men søskenrelasjonen kan også være direkte utviklingshemmende eller en kilde til gjentagende traumatisering.

Saksbehandlerne nevner tre forhold som er av spesielt problematisk karakter, det være seg for det første søskenrelasjoner preget av sjalusi grunnet favorisering og forskjellsbehandling fra foreldrenes side. Det betyr imidlertid ikke at søskenrelasjoner som er preget av forskjellsbehandling og favorisering i familien er en selvsagt grunn for å splitte søsken i fosterhjem. Det handler om å vurdere hele relasjonen og alle aspekter ved den og vurdere hvordan disse barna vil håndtere å skulle flytte i samme fosterhjem. Derfor er det viktig at slike forhold vurderes når man ser på søskenrelasjonens kvalitet.

Det andre forholdet som defineres av særskilt utfordrende karakter er parentifisering. Her kommer det frem hvordan intervjupersonene har litt ulike meninger om hvorvidt parentifisering er skadelig. Vi har som tidligere nevnt lett for å oppfatte parentifisering som noe entydig negativt. Dette blir imidlertid også problematisert i noe grad i intervjuene. Det trenger ikke å være bare av skadelig karakter. Her viser forfatterne Bunkholdt og Kvaran (2015) til at flere familieforskere operer med to typer parentifisering: *adaptiv* og *destruktiv* parentifisering. Poenget er ikke her å snu parentifisering til å være noe entydig positivt eller kun ha adaptive konsekvenser, men for å vise at parentifiseringen av barn ikke nødvendigvis alltid har negative konsekvenser selv om det nok i mange tilfeller har nettopp det. Det som imidlertid blir tydelig når saksbehandlerne snakker om parentifisering er hvordan de vil skåne barna for dette ansvaret. Intervjupersonene uttrykker bekymring for at barna som har tatt mye ansvar vil få en opplevelse av å ikke bli sett hvis de plasseres i samme fosterhjem som småsøsknene sine. Man kan også tenke seg at det skulle være vanskelig for fosterforeldrene å komme i posisjon til barna når det ene barnet har en omsorgsrolle ovenfor den andre.

Den andre viktige vurderingen går ut hva man vurderer at barnet individuelt har av egne behov og vansker. Søsken som har levd i tilsynelatende samme omsorgssituasjon, kan ha svært ulike behov for omsorg og utviklingsstøtte. For en del av barna kommer ikke dette ordentlig en gang til synes før de kanskje har bodd en stund i fosterhjemmet. Som nevnt begrunnes dette ofte i hva man vurderer er til det enkelte barnets beste. Dette sammenfaller også med hva de ulike juridiske og offentlige retningslinjene sier. Og jeg tenker at det er viktig å huske på at mange barn nettopp vil profitere på å bli plassert alene i fosterhjem hvor de kan få det fulle og hele fokuset på seg selv. Det som jeg imidlertid synes det blir lagt for lite vekt på disse fortellingene er hvordan søsken kan være som de også selv sier; ”en ressurs” for hverandre også i de tilfellene hvor barna har omfattende omsorgsbehov. Winsvold mfl. (2012) argumenterer med forskning som viser til at det ikke nødvendigvis trenger å være at

individuell behandling er løsningen. For barn som er såpass sårbare kan det bli for overveldende uten søsken som buffer. Selv om det argumenteres for at søskenrelasjonen er viktig legges det ikke i stor grad vekt på hvor tøft og vanskelig det kan være å bli skilt fra sine søsken. En av saksbehandlerne sa for eksempel: ”Man er litt lite sensitiv rett og slett for hvor vanskelig det kan være”. Søskenrelasjonens muligheter og betingelser for ressurs blir kanskje på et vis undervurdert. Det kan være lettere å sørge, prate gjennom ting med en som har opplevd det samme og som forstår uten videre forklaring (Winsvold mfl. 2012, 3). Samtidig så har jeg også forståelse for det ønske som saksbehandlerne uttrykker, at de så gjerne ønsker at disse barna skal få en ny sjans og få fylt opp det de mangler.

Det som også er et stort tema går på fosterhjemmene. Og jeg tenker at her er det mange utfordringer og forbedringspunkter, i hvert fall hvis jeg skal forholde meg til hvordan saksbehandlerne uttrykker problemstillingene knyttet til fosterhjemmene. Enkelte av intervjupersonene gir uttrykk for at en del av denne problemstillingen kanskje i noen grad handler om en mangelfull rekruttering av fosterhjem, at rekrutteringen ikke går bredt nok ut og at søsken ikke er et stort nok tema i rekrutteringsprosessen. Dette er også sammenfallende med den forskningen som er på området. NOVA-rapporten fra 2013 viser jo blant annet til fosterforeldre som ikke en gang hadde overveid å ta i mot søsken. Dette er et tema som tas opp i stortingsmeldingen ”Trygghet og omsorg” (St.Meld. nr. 17 2015-2016). Der nevnes vanskeligheten med å finne fosterhjem som ønsker å ta i mot flere barn som en av de viktigste årsakene til at mange søsken ikke får bo i samme fosterhjem (ibid). Jeg tenker at det er trist at det i mange tilfeller er praktiske grunner som skal begrense om søsken skal plasseres sammen. I forbindelse med fosterhjemmene er det også tydelig hvordan det blir en vurdering av om fosterhjemmene har kapasitet til å tåle en eventuell søskenplassering. Dette aspektet av saken henger også sammen med en bekymring om at en søskenplassering gir større risiko for sprekk, altså at fosterhjemmet ikke tåler belastningen og til slutt må avbryte oppdraget enten helt eller delvis, ved at begge eller ett av barna må flytte. Saksbehandlerne gir også uttrykk for at man har kanskje hatt erfaringer hvor fosterhjemmet etter en stund har brutt som påvirker denne siden av saken. En av saksbehandlerne stiller også tydelig spørsmålsteget ved dette når hun sier: ”Men jeg har tenkt at hvordan kan du vite det? Den sjansen skal man på en måte ikke ta fordi det blir så vanskelig hvis det sprekker, at man safer litt da”.

En annen side av saken er at man kan tenke seg at det vil være lettere for fosterhjemmene å bygge en god relasjon til hvert enkelt fosterbarn om det kommer alene. At det ikke vil bli en

”vi mot dem” type holdning fra barnas side og at søsknene allierer seg mot fosterhjemmet ettersom det kan skape utfordringer i relasjonsarbeidet. Det er uheldig, fordi barns utvikling er avhengig av å knytte seg til de voksne de har rundt seg. Dette er jo noe som også Bunkholdt og Kvaran (2015) nevner som en av risikofaktorene ved en samlet søskenplassering. Men Bunkholdt snakker i større grad om *ett* av barna som har eller tar på seg rollen som delegat for opprinnelsesforeldrenes krav om lojalitet og ikke om å knytte seg til fosterfamilien (Bunkholdt og Kvaran 2015, 300). Det handler om at fosterforeldrene skal ha mulighet til å komme i posisjon som omsorgspersoner og den muligheten kan svekkes hvis det fosterbarna allierer seg mot fosterhjemmet. Forskning støtter også opp under dette og viser til at søsken som har blitt splittet kan føle en større nærhet til ”den nye familien”, enn når søsken var plassert i samme familie (Winsvold mfl. 2012).

Et argument for å plassere søsken i ulike fosterhjem er at søskenrelasjonen også kan bevares på andre måter enn å nødvendigvis å bo i samme fosterhjem. Dette henger imidlertid naturligvis også sammen med at søsken ikke alltid kan eller bør bo sammen, men at relasjonen kan bevares og opprettholdes videre hvis det er formålstjenlig for barna. En av de absolutt viktigste formene for å bevare søskenrelasjonen når søsken splittes ved plassering i fosterhjem, er gjennom søskensamvær. Dette er jo noe som loven også legger til rette for jf. bvl. §4-16. Søsken har til motsetning, ikke krav på samvær slik foreldre har og det er heller ikke noe barneverntjenesten trenger et vedtak fra fylkesnemnda på for å arrangere, derfor er dette i større grad overlatt til saksbehandlerne og fosterhjemmene å organisere. Ved spørsmål om søskensamvær tenker jeg at det normative pålegget om at søsken skal få ha kontakt i forhold til hva som skjer i praksis og hva som trumfer gjennom blir spesielt tydelig. På den ene siden argumenterer saksbehandlerne for at søskenrelasjonen kan bevares på andre måter enn ved å faktisk bo sammen. Den viktigste formen å gjøre dette på er gjennom søskensamvær eller kontakt med søsken. Samtidig forteller intervjupersonene om at dette er en av de tingene det kanskje, for å bruke deres ord; ”syndes litt i mot”. Når man trekker inn saksbehandlerne vurderinger av søskenrelasjonen som viktig og i tillegg til at de vurderer at søskenrelasjonen i mange tilfeller er viktigere enn for eksempel foreldrerelasjonen kan det være vanskelig å forstå hvorfor søskensamvær i større grad syndes i mot. Jeg har ikke fått inntrykk av at det handler om en tanke om søskensamvær ikke er viktig, men at det i større grad handler om arbeidspresset som saksbehandlerne opplever og andre viktigere ting blir prioritert sånn som foreldresamvær ettersom foreldrene her har en helt annen rettslig stilling. Her skal det også poengteres at det nok i enkelte saker ikke er til barnets beste å opprettholde

kontakt med søsken når de er plassert i ulike fosterhjem. Forandringsfabrikkens hefte *Søskenråd* (2013) uttrykker også dette klart. Som hovedregel ønsker de at man alltid skal få treffe søsken men at det selvfølgelig kan være grunner til at man ikke skal det. Ønsker man ikke søskensamvær bør man også få slippe (ibid).

11.4 Om hva saksbehandlerne baserer sine vurderinger på

I denne oppgaven var jeg også interessert i å til dels undersøke hva saksbehandlerne ga uttrykk for at de baserte sine vurderinger på. Jeg har valgt å trekke ut det jeg tenker er mest påfallende og hva jeg opplevde at intervjupersonene selv vektla i intervjuene. Det vil derfor ikke gi et bilde av absolutt all kunnskap som inngår i vurderingene. Siden datamaterialet baserer seg på det informantene uttrykker med ord om tanker, erfaringer og opplevelser, har jeg ikke annet enn deres egne utsagn om hva de faktisk gjør og hvilken kunnskap de anvender i sin praksis. Intervjupersonene forvalter uten tvil mye kunnskap, inkludert taus kunnskap som ikke kommer til uttrykk i det empiriske materialet. Det har vært påfallende at saksbehandlerne i stor grad gir uttrykk for at erfaring fra tidligere plasseringer har avgjørende betydning for deres vurderinger i spørsmålet om søsken skal plasseres sammen, derfor er det erfaringskunnskap og holdninger knyttet til søskenplasseringer jeg har lagt fokus på.

Saksbehandlerne ga i intervjuene uttrykk for at vurderingene knyttet til søskenrelasjonen i stor grad var basert på skjønn men også hva man hadde av erfaringer fra tidligere plasseringer. Det som imidlertid blir interessant å trekke frem her hvordan enkelte av saksbehandlerne også gir uttrykk for at holdninger til søskenspørsmålet i stor grad kan ha innflytelse på vurderingene. Det er to hovedtyper av holdninger som fremkom i materialet. Det ene gikk ut på at man kanskje har hatt så mange erfaringer med at fosterhjem har sprukket som følge av søskenplassering av det utvikler seg en tanke om at ”søsken er uaktuelt” mens den andre gikk i større grad ut på at man har mistet troen på at fosterhjemmene vil si ja til en søskenplassering. Begge kan resultere i at det i mindre grad plasseres søsken sammen.

Barnas stemme blir i ulik grad kommunisert som medvirkende i disse vurderingene. Retten til deltakelse er en grunnleggende rettighet for barn. Barn har, som familiemedlemmer og som samfunnsborgere, en rett til å uttale seg og bli hørt i alle forhold som vedrører barnet, og en rett til å bli inkludert i og være med å påvirke beslutningsprosesser som vedrører barnets liv (Gording Stang 2007). Dette er nedfelt tydelig både i barnekonvensjonen artikkel 12 og

barnevernloven §6-3. Barnets mulighet til medvirkning ble ytterligere spesifisert ved endringen av barnevernloven som trådte i kraft 01. Juni 2014 jf. bvl. § 4-1, andre ledd. Likevel viser noe av forskningen at barn ikke nødvendigvis har så stor grad av innflytelse på beslutningene, slik en studie av barns deltakelse av Vis og Thomas 2009, sitert fra Gulbrandsen, Seim og Ulvik 2012, 59) viser. Vis og Thomas konkluderte med at barn i liten grad hadde hatt innflytelse på resultatet selv om de var inkludert som samtalepartnere i beslutningsprosessene (Gulbrandsen, Seim og Ulvik 2012). Jeg tenker at noe av dette også vises i materialet. Saksbehandlerne forteller at de er opptatt av og har fokus på å samtale med barna men det er ulikt i hvilken grad de medvirker. Muligheten til påvirkning fremstår kanskje ikke like stor grad som en prosess men som at barnets mening på et tidspunkt blir innhentet. Det betyr ikke at saksbehandlerne ikke tar barnas mening på alvor eller at den ikke har innflytelse, for det har jeg inntrykk av at den har. Men det tematiseres også hvordan saksbehandlerne til dels kan oppleve det som vanskelig å balansere retten til medvirkning med å ikke bygge opp forhåpninger og forventninger. Det kommer frem at de i ulik grad tar hensyn til eller etterfølger barnets ønsker, ofte begrunnet i at barneverntjenestens tanke om at barnets beste er motstridende med hva barnet selv tenker er det beste eller hva det ønsker.

11.5 Hva må til?

Det var også interessant å utforske hva intervjupersonene mente må til for at flere søsken skal kunne bli plassert i samme fosterhjem. Selv om dette temaet ikke er direkte knyttet til problemstillingens formulering er det interessant fordi jeg tenker at det også sier noe om hva saksbehandlerne mener at mangler eller ikke fungerer så godt i dag. Det temaet som ble lagt størst vekt på var bedre oppfølging og tettere veiledning av fosterhjemmene som har søsken. Det henger kanskje også sammen med en tanke om at søskenplasseringer kan være mer krevende og at de dermed trenger mer veiledning. Saksbehandlerne nevnte også i den forbindelse at rekrutteringen må styrkes. Dette er også et av hovedpunktene som tas opp i stortingsmeldingen om fosterhjem spesifikt i forhold til dette med søsken.

11.6 Avsluttende betraktninger

Funnene fra denne studien er sammenfallende med hva tidligere litteratur og forskning begrunner som grunner for og i mot å plassere søsken sammen. Mange studier anbefaler at søsken skal flytte sammen etter omsorgsovertakelse, mens andre studier peker på vanskeligheter ved dette. De ansattes holdninger og den praksisen de beskriver er

sammenfallende med den tvetydigheten som forskningen viser. Det som imidlertid blir tydelig for meg i arbeidet med materialet er hvordan begrunnelsene intervjupersonene beskriver for å skille søsken, er langt mer detaljerte og omfattende enn hva begrunnelsene for å holde søsken sammen er. Jeg tenker at det også er tydelig i denne oppgaven når man ser på disposisjonen over hvor mye mer det var å skrive om grunner for å skille søsken enn det var for å plassere de sammen. Da kan man spørre seg om hvorfor det er slik. En antagelse og spekulasjon vil for eksempel være at ettersom det eksisterer et normativ pålegg eller tanke om at søskenrelasjonen på ulike måter er viktig kan det by på følelsesmessige, etiske og faglige utfordringer i å skulle argumentere for at søsken splittes og som følge av det må man i større grad forsvare vurderingene om at søsken i visse tilfeller ikke plasseres i samme fosterhjem. Vurderinger for å plassere søsken sammen trenger ikke forsvares på samme måte. Men her sier jeg som Bunkholdt (2010) argumenterer for, det burde være praksis for å se på grunner for å plassere søsken sammen og ikke bare på grunner *mot*. Søskenrelasjonens betydning og plass i barnets utviklingsbilde bør i større grad vurderes i disse sakene.

Det som imidlertid også blir tydelig for meg er hvor komplekse og vanskelige vurderinger barnevernansatte står i, i dette søskenspørsmålet. Denne kompleksiteten blir spesielt tydelig når det blir klart at de skal gjøre en kvalifisert vurdering hvor de skal basere sine avgjørelser på en vurdering av fortiden og situasjonen her og nå, men samtidig gjøre antagelser om fremtiden. Det er en problemstilling nettopp at man ikke kan spå fremtiden, selv om man gjerne skulle ønske det. Man kan velge å plassere søsken sammen fordi man tenker at det er til det beste for barna, mens å viser det seg etter en stund at det kanskje ikke er det. På samme måte kan man velge å skille søsken for så å tenke senere at disse barna hadde kanskje hatt det bedre av å bo sammen, for det kunne jo ha gått bra. Derfor er det av avgjørende betydning at hvert enkelt forhold ved søskenrelasjonen og barnas individuelle behov vurderes både ut i fra hva man vet kan være til skade, men også med et salutogent perspektiv hvor man i større grad kan se på mulighetene som ligger i å plassere søsken sammen. Som i alle barnevernssaker må hver enkelt sak og hvert enkelt menneske vurderes individuelt i lys av den kontekstualiserte og kompliserte verden det fremtrer i. Det blir også tydelig at den forskningsbaserte kunnskapen som faktisk finnes i større grad må kommuniseres ut til de kommunale barnevernansatte hvis det er ønskelig at flere søsken skal plasseres sammen.

12 Avslutning

Utgangspunktet for denne oppgaven har i grunn vært en egen normativ antagelse om at søsken bør få vokse opp med hverandre. Når jeg i januar 2015 satt på mastertorget og undersøkelsen fra SOS Barnebyer ble presentert reagerte jeg på at undersøkelsen viste at så mange som seks av ti søsken splittes når de plasseres i fosterhjem. Denne oppgaven bærer nok preg av det. Jeg har forsøkt med et kritisk og undrende blikk se på hvordan de seks saksbehandlerne beskriver argumenter for og i mot for å plassere søsken sammen. For det er det oppgaven i hovedtrekk handler om; hvordan vurderer barnevernansatte om søsken skal bo flyttes i samme fosterhjem. Empirien i studien har basert seg på dybdeintervjuer med seks barnevernansatte. Studien og denne masteroppgaven gir et innblikk i hvordan disse barnevernansatte vurderer disse sakene.

Jeg sitter igjen med en tanke om at søskenspørsmålet handler om vanskelige og komplekse vurderinger og bidraget fra de seks barnevernansatte kaster lys over sider ved denne kompleksiteten. Tross de vanskelige vurderingene skal saksbehandlerne likevel gjøre kvalifiserte vurderinger og de er i stor grad prisgitt kunnskap fra tidligere erfaringer med søskenplassering og dessverre manglende forskning. Forskningssammenstillinger viser store kunnskapshull og behovet for målrettet arbeid for å tette kunnskapshullene tydeliggjøres. De juridiske og offentlige retningslinjene finnes, men det er et behov for kunnskapsrettet og konkret arbeid på både statlig og kommunalt nivå men også ved det enkelte barnevernskontoret, for å forbedre dette området. Stortingsmeldingen om fosterhjem er et viktig steg i riktig retning, men behovet for at ytterligere aktører og organisasjoner som for eksempel SOS Barnebyer også retter søkelyset mot søskenplasseringer er ikke til å unngå.

Litteraturliste

- Backe-Hansen, Elisabeth, Tine Egelund og Toril Havik. 2010. *Barn og unge i fosterhjem- en kunnskapsstatus*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
- Backe-Hansen, Elisabeth, Toril Havik og Arne Backer Grønningsæter (red). 2013. «Fosterhjem for barns behov. Rapport fra et fireårig forskningsprogram». *Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA*. Rapport nr. 16/13
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. 1997. *Rundskriv Handlingsplan for styrking av fosterhjemsarbeidet*
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. 2013. *Oppvekstrapporten 2013*
- Bruner, Jerome. 1991. *Acts of meaning*. Cambridge MA: Harvard University Press. Sitert i Jansen, Anne. 2007. «Om å skape seg selv og en fremtid- Betydningen av å fortelle historier» *Tidsskriftet Norges Barnevern* 4:43-52
- Bunkholdt, Vigdis. 2010. *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*. 3.utgave. Oslo: Gyldendal akademisk
- Bunkholdt, Vigdis og Turid V. Grinde. 2004. «Norske saksbehandleres terskler for barneverntiltak» *Nordisk Barnevern*. Sitert i Winsvold, Aina, Kirsti Valset, Sten-Erik Clausen og Lars Kristofersen. 2012. *Stabile eller ustabile søskenplasseringer i barnevernet*. <https://www.sos-barnebyer.no/soskenplasseringer-i-barnevernet> (08.10.15).
- Bunkholdt, Vigdis og Inge Kvaran. 2015. *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Bunkholdt, Vigdis og Mona Sandbæk. 2008. *Praktisk barnevernarbeid*. 5.utgave. Oslo: Gyldendal akademisk
- Bø, Inge og Lars Helle. 2008. *Pedagogisk ordbok. Praktisk oppslagsverk i pedagogikk, psykologi og sosiologi*. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Collin-Hansen, Ragnhild. 2007. *Innføring i barnerett for sosialarbeidere*. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Den europeiske menneskerettskonvensjonen av 21.mai 1999 (EMK)

FNs generalforsamling. 2010. *Guidelines for the Alternative Care of Children*.

http://www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf (08.10.15)

FNs konvensjon om barns rettigheter av 20.november 1989 (barnekonvensjonen)

Forandringsfabrikken. 2013. *Søskenråd. Råd fra unge i barnevernet til myndighetene, barneverntjenesten og fosterforeldre*

Gording Stang, Elisabeth. 2007. «Barnets rett til deltakelse i barnevernssaker» *Kritisk Juss* 1-2: 26-56.

Gulbrandsen, Liv Mette. 2006. «Kulturpsykologiske tilnærminger til barns utvikling». I *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*, red. Liv Mette Gulbrandsen. Oslo: Universitetsforlaget

Gulbrandsen, Liv Mette, Sissel Seim og Oddbjørg Skjær Ulvik. 2012. «Barnets rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid» *Sosiologi i dag* 3-4:54-78

Gustavsson, Nora og Ann MacEachron. 2010. «Sibling connections and Reasonable Efforts in Public Child Welfare». *Families in society: The journal of contemporary Social Services* 1:39-44. Sitert i Winsvold, Aina, Kirsti Valset, Sten-Erik Clausen og Lars Kristofersen. 2012. *Stabile eller ustabile søskenplasseringer i barnevernet*. <https://www.sos-barnebyer.no/soskenplasseringer-i-barnevernet> (08.10.15).

Haugland, Bente Storm Mowatt. 2006. «Barn som omsorgsgivere: Adaptiv versus destruktiv parentifisering» *Tidsskrift for norsk psykologforening* 43:211-220

- Hegar, Rebecca L. og James A. Rosenthal. 2009. «Kinship care and sibling placement: Child behavior, family relationships, and school outcomes» *Children and Youth Services Review* 31:670-679
- Jansen, Anne. 2007. «Om å skape seg selv og en fremtid- Betydningen av å fortelle historier» *Tidsskriftet Norges Barnevern* 4:43-52
- Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Christoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 4.utgave. Oslo: Abstrakt forlag
- Komiteen for barnets rettigheter. 2010. *Komiteens femtiredde sesjon. Konvensjonen om barnets rettigheter*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/070c9c0cc01e42fcba35be64ee06b535/bk4-eksaminasjonen---avsluttende-merknader-8-4-10.pdf> (06.03.16)
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. 2.utgave. Oslo: Gyldendal akademisk
- Kvello, Øyvind. 2012. *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Lindboe, Knut. 2012. *Barnevernrett*. Oslo: Universitetsforlaget
- Lov av 17.juni 1992 nr.100 *Lov om barneverntjenester (barnevernloven–bvl)*
- Lov av 21.mai 1999 nr 30 *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)*
- Meld.St. nr. 17. (2015-2016). *Trygghet og omsorg. Fosterhjem til barns beste*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barnets utvikling*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

- Reichelt, Sissel. 2006. «Systemteoretisk forståelse av familier med barn». I *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*, red. Liv Mette Gulbrandsen. Oslo: Universitetsforlaget
- Rendtorff, Jacob Dahl. 2013. «Fænomenologien og dens betydning». I *Videnskabsteori i samfundsvidenskabene. På tvers av fagkulturer og paradigmer*, red. Lars Fuglsang, Poul Bitsch Olsen og Klaus Rasborg. 3.utgave. Frederiksberg: Samfunds Litteratur
- Schaanning, Espen. 1996. «Diskursens materialitet- Del I: Foucault». *ARR* 1:60-73
- Statistisk sentralbyrå. 2015. *Barnevern, 2014*. <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barnevern> (05.03.16).
- Statsministerens kontor, Sundvold-plattformen. 2013. *Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre og Fremskrittspartiet*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id743014/> (09.03.16).
- Vis, Svein Arild Myhra og Nigel Thomas. 2009. «Beyond talking- children's participation in Norwegian care and protection cases». *European Journal of Social Work*, 12:155-168.
- Sitert i Gulbrandsen, Liv Mette, Sissel Seim og Oddbjørg Skjær Ulvik. 2012. «Barnets rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid» *Sosiologi i dag* 3-4:54-78
- Washington, Karla. 2007. «Research Review: Sibling placement in foster care: a review of the evidence». *Child and Family Social Work* 12:426-433
- Winsvold, Aina, Kirsti Valset, Sten-Erik Clausen og Lars Kristofersen. 2012. *Stabile eller ustabile søskenplasseringer i barnevernet*. <https://www.sos-barnebyer.no/soskenplasseringer-i-barnevernet> (08.10.15).

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv med samtykkeskjema

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Saksbehandleres vurderinger av fosterhjems plassering ved saker som omhandler søsken og deres forståelse av søskenrelasjonen”

Bakgrunn og formål

Dette forskningsprosjektet er en mastergradsstudie og er dermed den avsluttende delen av studiet *Master i sosialfag, studieretning barnevern* som tas ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Forskningsprosjektet skjer i samarbeid med organisasjonen SOS Barnebyer Norge ettersom de etterspør mer forskning, kunnskap og informasjon om temaet søskenplasseringer i barnevernet i Norge.

Formålet med studiet er å undersøke praksiser og vurderingstemaer når det gjelder de sakene i barnevernet som omhandler omsorgsovertakelse med fosterhjem som det ønskede plasseringsalternativet og hvor det er søsken involvert. I forbindelse med dette temaet er det også ønskelig å undersøke saksbehandleres/barnevernskonsulenters forståelse av søskenrelasjonen og dens betydning. Ønsket mitt er å få dypere innsikt gjennom deres erfaringer med slike saker.

Det søkes dermed intervjupersoner som arbeider som saksbehandler/barnevernskonsulent ved barnevernkontorer i Oslo kommune. Intervjupersonene må ha hatt flere førstehåndserfaringer med fosterhjems plasseringer med saker som involverer søsken og hvor de selv har vært med på å vurdere sakene.

Utvalget vil forhåpentligvis bestå av tilsammen 6-7 intervjupersoner fra 3 ulike barnevernkontorer i Oslo kommune. Informasjonshentingene vil skje ved semi-strukturerte individuelle intervjuer.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Hvis du sier ja til å delta i studien, vil dette innebære at du blir bedt om å delta i et intervju med undertegnede. Deltakelse i forskningsprosjektet innebærer aktiv deltakelse under intervjuet. Ønsket er å få til en dialog hvor vi sammen kan utforske de ulike aspektene ved temaet. Det er forespeilet at intervjuene vil vare fra 1-2 timer. Tid og sted for intervjuene avtales etter at du eventuelt har takket ja til deltagelse i studien. Spørsmålene og temaene vil blant annet omhandle

- erfaringer med søskenplassering
- rutiner for å undersøke muligheter for å plassere søsken
- søskenrelasjonens betydning

Intervjuene vil bli tatt opp med lydopptaker og i etterkant transkribert.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Informasjonen om deg vil kun bli brukt i henhold til hensikten med studien. Det vil ikke bli innhentet andre opplysninger om deg enn dem du selv gir i intervjuet. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det vil kun være meg som mastergradsstudent som vil ha tilgang på personopplysninger. Alle opplysninger vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjenkende opplysninger. Det vil bli brukt en lydopptaker under intervjuet, og intervjuene vil bli transkribert i etterkant. De transkriberte intervjuene vil bli anonymisert og kodet, og lydopptakene slettes når dette er gjort og så fort som mulig. Kodeliste med navneliste vil oppbevares passordbeskyttet adskilt fra annen data. Forskningsprosjektets deltakere vil bli fullstendig anonymisert i publikasjonen. Det skal ikke kunne være mulig å gjenkjenne prosjektets deltakere. Prosjektet skal etter planen avsluttes 16. juli 2016. Da vil alt datamateriale anonymiseres og personopplysninger slettes.

Publikasjon

Forskningsstudien vil bli publisert som en masteroppgave i barnevern underlagt Institutt for sosialfag ved Høgskolen i Oslo og Akershus. SOS Barnebyer forebeholder seg retten til å kunne bruke den publiserte oppgaven og den informasjon som fremkommer i den til videre bruk.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert og slettet med mindre resultatene allerede er publisert eller inngått i analyser.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med prosjektpådriver/mastergradsstudent **Lena Amundsen** på tlf: **41228512** eller på mail: lenamia@hotmail.com.

Til mastergradsoppgaven er det også tilknyttet en veileder fra HiOA. Veileders navn er Anne Jansen, hun kan kontaktes på tlf: +4767238155/ +4767238155 eller på mail: anne.jansen@hioa.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Jeg håper du ønsker å delta!

Med vennlig hilsen
Lena M. M. Amundsen

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Navn i blokkbokstaver)

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Samtykkeskjema tas med til intervju

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

- Stilling, lengde på arbeidsforhold, kjønn, alder
- **Søskenplassering:**
 - Har dere rutiner for å sjekke om søsken kan plasseres sammen? I såfall hvordan er disse rutinene?
 - Hva kan være viktige grunner til at søsken bør plasseres sammen? Tenk ut i fra barnas behov.
 - Hva kan være viktige grunner til at søsken ikke bør plasseres sammen?
 - Hvordan vurderer du om søsken burde plasseres sammen eller ikke? Fortell om den prosessen
 - Hva oppleves som utfordringer i saker som omhandler flere barn, altså søsken?
 - Har saksbehandleren et eksempel på en sak hvor de har lykket å plassere søsken sammen? Hva karakteriserte denne saken?
 - Har saksbehandleren et eksempel på en sak hvor de ikke lyktes med å plassere søsken sammen selv om de ønsket det? Hva karakteriserte denne saken?
 - Har du opplevd ønske fra barna om å bli plassert sammen med sine søsken eller at de ikke vil det?
 - Hva mener du må til for at flere søsken kan plasseres sammen?
- **Søskenrelasjonen:**
 - Fortell hva dine tanker om søskenrelasjonen er
 - Hvilken betydning har søskenrelasjonen?
 - Hva tror du barna tenker om søskenrelasjonen?
 - Hva tenker du om det biologiske prinsipp i forhold til søsken?

Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org nr. 985 321 884

Anne Jansen
Institutt for sosialfag Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 26.10.2015

Vår ref: 45300 / 3 / AMS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 22.10.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

45300	<i>Vurderinger av søskenplassering ved fosterhjemsplassering og forståelse av søskenrelasjonen</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Anne Jansen</i>
<i>Student</i>	<i>Lena Mia Merete Amundsen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 16.07.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf: 55 58 24 10

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices

*OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uio.no*

Utvalget skal informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Personvernombudet minner om at saksbehandlere i barnevernet er underlagt taushetsplikt. Det kan derfor ikke framkomme opplysninger under intervjuene som kan bidra til å identifisere 3. personer (fosterbarn og deres familier) direkte og/eller indirekte gjennom bakgrunnsinformasjon/livshistorier.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Høgskolen i Oslo og Akershus sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Forventet prosjektslutt er 16.07.2016. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lyd-/bilde- og videoopptak